

Moniammatillisen yhteistyön toteutuminen opiskeluhuollossa eri ammattiryhmien kokemana

Kokemukset yhteistyön toteutumisesta ennen ja jälkeen sote-uudistuksen

Erityispedagogiikan
pro gradu -tutkielma

Laatijat:
Taika Koilahti
Aino Pere

Ohjaaja:
Professori Minna Kyttälä
14.12.2024
Turku

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Erityispedagogiikka

Tekijät: Taika Koilahti & Aino Pere

Otsikko: Moniammatillisen yhteistyön toteutuminen opiskeluhollossa eri ammattiryhmien kokemana; Kokemukset yhteistyön toteutumisesta ennen ja jälkeen sote-uudistuksen

Ohjaaja: Professori Minna Kyttälä

Sivumäärä: 70 sivua

Päivämäärä: 14.12.2024

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan perusopetuksen opiskeluhollossa ammattilaisten kokemuksia moniammatillisen yhteistyön toteutumisesta. Tavoitteena on selvittää miten opiskeluhoitoryhmän eri ammattiryhmien kokemukset eroavat toisistaan. Lisäksi selvitetään kokemuksia sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen tuomista muutoksista. Uudistuksen tavoitteena oli tuottaa entistä tavoitettavampia ja laadukkaampia palveluita sekä luoda mahdollisuuksia saumattomampaan yhteistyöhön ammattilaisten välillä. Suuret muutokset koskettivat myös opiskeluhoitoa. Näistä lähtökohdista on tärkeä tutkia sitä, miten opiskeluhollossa työskentelevät ammattilaiset kokevat muutoksen vaikutukset.

Tutkimus edustaa laadullista tutkimusta. Teoreettinen viitekehys rakentuu moniammatillisen yhteistyön käsitteestä sekä samalla luo ymmärrystä opiskeluhollossa toiminnasta ja sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksesta. Tutkimusaineisto on osa MONOPS-hankkeen keväällä 2023 tuottamaa aineistoa. MONOPS-hanke tutkii moniammatillisen yhteistyön mahdollisuuksia ja haasteita perusopetuksen oppilashuollossa (Sote-akatemia 2024). Aineisto hankittiin sähköisen kyselylomakkeen avulla ja tässä tutkimuksessa käytettävä aineisto rajautuu kyselylomakkeen avoimiin kysymyksiin. Vastauksia saatiin 111:ta vastaajalta yhteensä 290. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä ja tukena oli Bronsteinin (2003) malli moniammatillisesta yhteistyöstä. Tutkimuksessa tarkastellaan vastauksia ammattiryhmittäin.

Tutkimustulosten mukaan ammattilaisilla on hyvin samankaltaisia kokemuksia moniammatillisen opiskeluhollossa toteuttamisesta. Ammattilaiset kokevat, että moniammatillisuus toimiessaan antaa mahdollisuuden oppilaan kokonaisvaltaiseen oppimiseen ja hyvinvoinnin tukemiseen. Tulosten mukaan moniammatillisen yhteistyön toteuttamiselle kuitenkin ilmenee usein esteitä, jolloin yhteistyötä on vaikeaa tai mahdotonta toteuttaa. Opiskeluhollossa moniammatillisen yhteistyön toteutumista rajoittaa esimerkiksi kiire ja resurssipula. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä ammattilaiset kokevat yhteistyön toteuttamisen lähtökohtien heikentyneen, kun tiedonsiirron haasteet kuntien ja hyvinvointialueiden välillä on vaikeuttanut toimintaa. Kokemukset kulmineituvat Suomessa yleisesti koulujen käytössä olevan tietojärjestelmä Wilman käyttörajoituksiin.

Jokainen ammattiryhmä kuvailee yhteistyön toteutumista oman asemansa kautta, mutta kokemuksissa ilmenee paljon yhteneväisyyksiä eri ammattiryhmien välillä. Tulokset osoittavat, että sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus heikensi moniammatillista yhteistyötä opiskeluhollossa ammattilaisten kokemuksen mukaan. Tulokset antavat viitteitä tarpeesta kehittää moniammatillista yhteistyötä oppilaitoksissa.

Avainsanat: moniammatillinen yhteistyö, moniammatillisuus, opiskeluhoito, peruskoulu, sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus, sote-uudistus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat	8
2.1	Moniammatillinen yhteistyö	8
2.1.1	Moniammatillinen yhteistyö käsitteenä	8
2.1.2	Moniammatillisen yhteistyön tavoitteet ja mahdollisuudet	11
2.1.3	Moniammatilliseen yhteistyöhön liittyviä haasteita	12
2.2	Opiskeluhoito	13
2.2.1	Opiskeluhoitoon perusteet	14
2.2.2	Opiskeluhoitoon kokonaisuus	16
2.2.3	Oppilaan tietojenkäsittely ja tietosuojat	18
2.3	Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus	19
2.3.1	Taustoja sote-uudistuksesta	19
2.3.2	Sote-uudistuksen vaikutus opiskeluhoitotoimintaan	21
3	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	24
4	Tutkimuksen toteutus	25
4.1	Aineisto	25
4.2	Tutkimusjoukko	25
4.3	Tutkimusote ja aineiston analyysi	27
5	Tutkimustulokset	32
5.1	Kokemukset moniammatillisen yhteistyön toimivuudesta	32
5.1.1	Opettajat	32
5.1.2	Rehtorit	34
5.1.3	Koulun muu henkilökunta	35
5.1.4	Kouluterveyden- ja sairaanhoitajat	36
5.1.5	Koulukuraattorit	38
5.1.6	Koulupsykologit	41
5.2	Kokemukset hyvinvointialueen tuomasta muutoksesta	41
5.2.1	Opettajat	43
5.2.2	Rehtorit	45
5.2.3	Koulun muu henkilökunta	46
5.2.4	Kouluterveyden- ja sairaanhoitajat	48
5.2.5	Koulukuraattorit	49
5.2.6	Koulupsykologit	51

5.3	Yhteenveto tuloksista	53
6	Pohdinta	55
6.1	Tulosten tarkastelua	55
6.1.1	Kokemukset moniammatillisen yhteistyön toimivuudesta	55
6.1.2	Kokemukset hyvinvointialueiden tuomasta muutoksesta	57
6.2	Luotettavuus ja eettisyys	59
6.3	Tutkimustulosten hyödyntäminen	63
	Lähteet	64

1 Johdanto

Tutkimuksemme tarkoituksena on selvittää minkälaisia kokemuksia perusopetuksen opiskeluhuollon ammattilaisilla on moniammatillisesta yhteistyöstä sekä sen toimivuudesta tai mahdollisista haasteista. Moniammatillinen yhteistyö on eri ammattilaisten välistä yhteistä toimintaa kohti jaettuja tavoitteita. Yhteistyön avulla tavoitellaan uusia näkökulmia ja ratkaisumalleja. (Mönkkönen ym. 2019.) Haluamme selvittää millaisena eri ammattiryhmät kokevat yhteistyön opiskeluhuollossa. Lisäksi kiinnostus tutkimuksessamme kohdistuu siihen, miten hyvinvointialueiden tuomat muutokset ovat vaikuttaneet moniammatilliseen yhteistyöhön.

Alkuvuodesta 2023 tapahtui yksi Suomen historian merkittävimmistä hallinnollisista uudistuksista eli sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus, josta käytetään myös nimeä sote-uudistus. Uudistuksen myötä muodostuivat hyvinvointialueet, joiden vastuulle siirtyivät sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden sekä pelastustoimen järjestämisvastuu. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023.) Uudistuksen tavoitteena oli muun muassa kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja, taata yhdenvertaiset sosiaali- ja terveyspalvelut kaikille suomalaisille sekä parantaa palveluiden saavutettavuutta ja saatavuutta. Lisäksi tavoitteena oli saumattoman yhteistyön saavuttaminen eri ammattiryhmien välille. (Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 2019, 153–156.)

Sote-uudistus vaikutti monien muiden palveluiden lisäksi myös suomalaiseen peruskoulujärjestelmään, sillä opiskeluhoitopalveluiden järjestäminen siirtyi kunnilta hyvinvointialueille. Kuntien vastuulle jäi opetuksen järjestäminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023.) Yksi tutkimuksemme kiinnostuksen kohteista on, miten Sanna Marinin hallituksen ohjelmassa (2019) tavoitteeksi asetettu ammattiryhmien välinen saumaton yhteistyö toimii perusopetuksen opiskeluhuollossa, kun opiskeluhoitopalveluiden järjestäminen on hyvinvointialueiden vastuulla, mutta opetuksen järjestäminen on yhä kuntien vastuulla. Työnantajien eriytymisestä huolimatta moniammatillisen yhteistyön tekemisen tulisi olla saumatonta. Moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on vaikuttava ihmisten välinen prosessi, joka edistää sellaisten tavoitteiden saavuttamista, joita ei voida saavuttaa ammattilaisten toimiessa yksin (Bronstein 2003).

Opiskeluhoito tarkoittaa oppilaan ja opiskelijan hyvän oppimisen, terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä, jossa lapsen edun ensisijaisuus ja hyvinvoinnin edistäminen ohjaavat kaikkea toimintaa (Opetushallitus 2024a). Opiskeluhoito on

ensisijaisesti yhteisöllistä ja ennaltaehkäisevää, koko oppilaitosyhteisöä tukevaa toimintaa. Lisäksi opiskeluhooltoon kuuluu yksilökohtainen opiskeluhoolto. Yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon sisältyvät opiskeluhoitopalvelut, joihin lukeutuu kouluterveydenhoolto, koulupsykologi- ja koulukuraattoripalvelut. Opiskeluhoollon toiminnasta on määrätty Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa, perusopetuksen opetussuunnitelmassa sekä vuonna 2022 säädetyssä laissa oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta sote-uudistuksen myötä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014; Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 2022.)

Opetussuunnitelman perusteita on uudistettu opiskeluhoitoa koskevien lukujen osalta lakimuutoksia vastaavalla tavalla. Merkittävimpiä uudistuksia opetussuunnitelmassa on uusi opiskeluhoollon käsite sekä koulutuksen järjestäjiä koskeva velvoite opiskeluhoitosuunnitelman laatimiseksi. Opiskeluhoitosuunnitelman tavoitteena on yhtenäistää oppilaitosten käytäntöjä sekä keventää suunnittelutyötä. (Opetushallitus 2024b.)

Kuntakohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, arvioinnista sekä ohjauksesta vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä. Oppilaitostasolla opiskeluhoollosta taas vastaa monialainen oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä, jota johtaa yleensä rehtori. Opiskeluhoitoryhmän kokoonpanosta sekä sen tehtävistä ja toimintatavoista päätetään paikallisesti. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013; Hietanen-Peltola, Laitinen, Autio & Palmqvist 2018, 15–20.) Opiskeluhoollon toimivuus ja vaikuttavuus perustuu moniammatilliseen yhteistyöhön, jonka onnistumiseen vaaditaan yhdessä sovittuja ja kaikkien tiedossa olevia toimintatapoja ja tavoitteita sekä niiden toteutumisen seuraamista. Kaikkien opiskeluhoollon toimijoiden on sitouduttava sopimuksen mukaiseen toimintaan. (Perälä ym. 2015, 70.)

Tutkimuksemme luo mahdollisuuden kuulla kentällä työskenteleviä ammattilaisia, joita muutoksen vaikutukset koskettavat. Opiskeluhoollon tarkoituksena on edistää ja tukea oppilaiden hyvinvointia, kasvua ja oppimista, joten myös uudistuksen tulisi edistää näitä tekijöitä. Opiskeluhoitotyön onnistumiseksi moniammatillisen yhteistyön tulee olla toimivaa.

Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet opiskeluhoollon ammattilaisten yleisesti kokeneen opiskeluhoollon moniammatillisen yhteistyön toimivaksi ennen sote-uudistusta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Opetushallituksen toteuttamalla opiskeluhoitopalvelujen OPA-seurannalla kerättiin opiskeluhoollossa työskentelevien terveydenhoitajien, kuraattorien,

psykologien ja lääkäreiden tietoa yhteistyöstä, palvelujen järjestämisestä sekä työn toteuttamistavoista ja sisällöistä. Tarkoituksena oli tilannekuvan muodostaminen palveluista ennen muutosta. Lukuvuoden 2021–2022 raportissa noin puolet vastaajista nimesivät monialaisen yhteistyön yleensä erityisen hyvin toimivaksi omassa yksilökohtaisessa opiskeluhoitotyössä. Opiskeluhoiton keskinäisen yhteistyön todettiin olevan toimivaa. (Hietanen-Peltola, Jahnukainen, Laitinen & Vaara 2022, 85–86.)

Tutkimuksemme aineistona toimii keväällä 2023 kerätty laadullinen aineisto. Aineisto on kerätty sähköisen kyselylomakkeen avulla, johon vastasivat kahden hyvinvointialueen perusopetuksen koulukohtaisten opiskeluhoitoryhmien ammattilaiset. Aineisto on osa hanketta ”Leveämmät hartiat vai syvempiä kuiluja? Moniammatillisen yhteistyön mahdollisuudet ja haasteet perusopetuksen opiskeluhoitoloissa”, joka kulkee myös nimellä MONOPS-hanke. Hanketta toteutetaan Turun yliopiston Sote-akatemian sekä Vaasan yliopiston sosiaali- ja terveystieteiden yhteistyössä. Hankkeen tarkoituksena on selvittää hyvinvointialueiden tuomien rakenteellisten muutosten vaikutusta opiskeluhoiton moniammatilliseen yhteistyöhön sekä tunnistamaan yhteistyötä edistäviä sekä estäviä tekijöitä. (Sote-akatemiat 2024.)

2 Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat

2.1 Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillisella yhteistyöllä tarkoitetaan ammattilaisten välistä yhteistyötä, jolla tavoitellaan uusia näkökulmia ja ratkaisumalleja edistämään asiakkaan tilannetta (Mönkkönen ym. 2019). Bronstein (2003) on kehittänyt mallin, jossa moniammatillisuus jaetaan eri osa-alueisiin ja esitellään yhteistyöhön vaikuttavat tekijät. Toimiva vuorovaikutus ja yhteisten tavoitteiden jakaminen ovat onnistuneen yhteistyön ytimessä.

2.1.1 Moniammatillinen yhteistyö käsitteenä

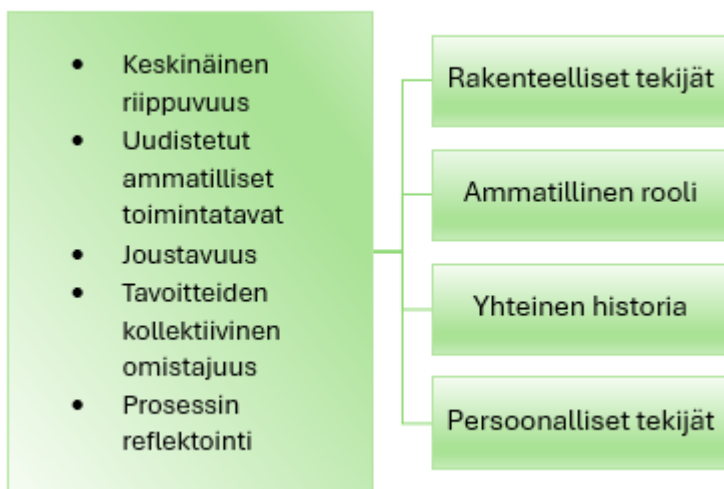
Moniammatillisen yhteistyön käsitettä on alkanut esiintyä kirjallisuudessa 1980-luvun loppupuolella ja se vakiintui lopulta Suomeen 1990-luvulla (Isoherranen 2005).

Moniammatillista yhteistyötä on kuitenkin toteutettu jo ennen moniammatillisuuden käsitteiden tai teoreettisten mallien syntymistä (Bronstein 2003). Moniammatillisen yhteistyön käsitettä voi lähestyä monesta eri näkökulmasta, sillä vakiintunutta määritelmää moniammatillisuudelle ei ole. Kansainvälisessä kirjallisuudessa esiintyy jatkuvasti termit ”multi-”, ”inter-” ja ”transdisciplinarity”, jotka kuvastavat samaa ilmiötä hieman eri tulokulmista. (Sell, Hommes, Fischer & Arnold 2022, 19). Kyseessä on kuitenkin aina työ, jossa kaikilla ammattilaisilla on yhteinen tehtävä suoritettavana, ja he etsivät yhdessä uusia näkökulmia tai pyrkivät yhteiseen tavoitteeseen. Moniammatillisuuteen liittyy lähes aina pohdintaa siitä, miten kaikkien asiantuntijoiden osaaminen ja tietämys voidaan koota yhteen ja näin saavuttaa mahdollisimman kokonaisvaltainen ymmärrys asiasta (Isoherranen 2005).

Kekoni ym. (2019) määrittelevät moniammatillisen yhteistyön tarkoittamaan ”vuorovaikutuksen vaihtoaluetta, asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoiminnallisuutta, jaettua asiakkuutta tai jaettua asiantuntijuutta”. Kontio (2013) määrittelee yhteistyön toimintana, jossa tarkoituksena on työskennellä mahdollisimman laadukkaasti yhteisten tavoitteiden ja tehtävien eteen. Isoherranen (2012, 23-25) toteaa moniammatillisen yhteistyön olevan sateenvarjokäsite, joka sisältää erilaisia määritelmiä ja viitekehyksiä. Hän on koonnut yhteen yhteistyön eri merkityksiä. Esiin nousi muun muassa jaettu tieto ja suunnittelu, avoin ja rehellinen kommunikaatio sekä tietoisuus ja ymmärrys yhteistyön merkityksestä. Moniammatillinen yhteistyö on kuvattu kehittyvänä vuorovaikutusprosessina.

Moniammatillisesta yhteistyöstä on koottu useita erilaisia malleja, kuten Bronsteinin (2003) kehittämä malli, jonka avulla tarkastelemme tässä työssä opiskeluhollossa tapahtuvaa moniammatillista yhteistyötä. Käytämme tutkimuksessa termejä moniammatillinen yhteistyö, yhteistyö ja moniammatillisuus lomittain tarkoittaen samaa asiaa. Moniammatillisuutta käsitellään kouluyhteisön näkökulmasta opiskeluhollossa kontekstissa.

Bronstein (2003) määrittelee moniammatillisen yhteistyön vaikuttavaksi ihmisten väliseksi prosessiksi, joka edistää sellaisten tavoitteiden saavuttamista, joita ei voida saavuttaa ammattilaisten toimiessa yksin. Hän vertaa moniammatillista yhteistyötä käsitteisiin yhteistyö, kommunikaatio, yhteensovittaminen sekä kumppanuus. Bronsteinin mallissa moniammatillinen yhteistyö sisältää aina viisi keskeistä tekijää, jotka ovat keskinäinen riippuvuus (*interdependence*), uudistetut ammatilliset toimintatavat (*newly created professional activities*), joustavuus (*flexibility*), tavoitteiden kollektiivinen omistajuus (*collective ownership of goals*) sekä prosessin reflektointi (*reflection on process*). Näiden lisäksi hän listaa neljä moniammatilliseen yhteistyöhön vaikuttavaa tekijää, jotka ovat rakenteelliset tekijät, persoonalliset tekijät, ammatillinen rooli sekä yhteinen historia. (Bronstein 2003.)

Kuvio 1. Bronsteinin (2003) malli moniammatillisesta yhteistyöstä ja siihen vaikuttavista tekijöistä.

Bronsteinin mallissa viisi moniammatillisen yhteistyön osa-aluetta muodostavat yhdessä toimivan kokonaisuuden moniammatilliselle yhteistyölle. *Keskinäisellä riippuvuudella* tarkoitetaan ammattilaisten ymmärrystä omasta sekä muiden ammattilaisten rooleista ryhmän jäsenenä sekä luottamusta toisiin ammattilaisiin sekä heidän asiantuntemukseensa.

Ammattilaisten toimiessa yhdessä ryhmänä, on mahdollista *uudistaa ammatillisia*

toimintatapoja, tarkoituksena saavuttaa parempia tuloksia kuin toimiessa yksilönä. Uusilla toimintatavoilla tarkoitetaan esimerkiksi toimintakäytäntöihin, ohjeistuksiin, palveluihin tai rakenteisiin kohdistuvia toimia. *Joustavuudella* taas viitataan tässä yhteydessä ammattilaisten kykyyn omaksua uusia rooleja ryhmässä sekä sopeutumiskykyyn uusien ja vaihtuvien tilanteiden myötä. *Tavoitteiden kollektiivinen omistajuus* tarkoittaa vastuun jakamista tavoitteiden asettamisesta niiden saavuttamiseen. *Prosessin reflektoinnin* avulla moniammatillinen tiimi voi reflektoida tehtyä yhteistyötä ja prosessia ja tämän myötä vahvistaa yhteistyön vaikuttavuutta. (Bronstein 2003.)

Bronsteinin (2003) mukaan moniammatilliseen yhteistyöhön vaikuttaa neljä tekijää, jotka näkyvät Kuvion 1 oikealla puolella. Moniammatilliseen yhteistyöhön vaikuttavia *rakenteellisia tekijöitä* ovat hallittavissa oleva työmäärä, johdon suhtautuminen moniammatilliseen työhön, hallinnollinen tuki, ammatillinen autonomisuus sekä moniammatilliseen työhön varattu aika ja paikka. *Ammatillinen rooli* taas tarkoittaa vahvaa käsitystä omasta ammatillisesta identiteetistä. Vahva ja myönteinen ammatillinen identiteetti mahdollistaa moniammatillisen työskentelyn ilman epävarmuutta omasta asiantuntemuksestaan. *Ryhmän yhteinen historia* viittaa moniammatillisen työryhmän jäsenten aiempaan kokemukseen yhdessä työskentelystä. Yhteisen historian voidaan nähdä vaikuttavan positiivisesti ryhmän toimintaan. Toisaalta kielteinen käsitys ryhmän toiminnasta voi aiheuttaa haasteita yhteistyölle. *Persoonalliset tekijät* vaikuttavat merkittävästi moniammatillisen työryhmän toimintaan. Niihin sisältyvät luottamus, kunnioitus, ymmärrys sekä asenteet muita ammattilaisia kohtaan. (Bronstein 2003.)

Muutkin moniammatillisesta työskentelystä luodut mallit tukevat Bronsteinin (2003) näkemyksiä moniammatillisuudesta. Rose & Norwich (2014) ovat kehittäneet mallin, joka pohjautuu sosiaalipsykologisiin teorioihin yhteistyöstä. Mallissa moniammatillisuutta on käsitelty etenkin motivaation näkökulmasta. Heidän mallinsa korostaa jaettuja tavoitteita, jotka sisältyvät Bronsteinin mallissa tavoitteiden kollektiivisen omistajuuteen. Rose & Norwichin malli käsittelee moniammatillisuutta niin ryhmässä toimivan yksilön ominaisuuksien kuin toimintapoliittisen kontekstin kautta. Malli lähestyy siis moniammatillisuutta hieman eri näkökulmasta kuin Bronstein. Tähän työhön valitsimme Bronsteinin mallin, sillä se keskittyy yhteistyöhön vaikuttaviin tekijöihin luoden siitä ymmärrettäviä käsitteitä, jotka soveltuvat moniammatillisen opiskeluhuollon kontekstiin.

Tässä työssä ymmärrämme moniammatillisen yhteistyön eri asiantuntijoiden ja ammattilaisten välisenä yhteistyönä, jossa hyödynnetään jokaisen osaamista. Moniammatillisuuden tarkoituksena on työskennellä yhdessä kohti tavoitetta ja löytää erilaisia näkökulmia työstettävään alueeseen. Työtämme ohjaa Laura Bronsteinin (2003) moniammatillisen yhteistyön malli.

2.1.2 Moniammatillisen yhteistyön tavoitteet ja mahdollisuudet

Moniammatillista yhteistyötä, sillä merkityksellä, jota tässä työssä käytetään, toteutetaan erityisesti sosiaali-, terveys- sekä kasvatusta- ja opetuspalveluiden piirissä, joihin opiskeluhoito kuuluu. Moniammatillisella yhteistyöllä pyritään ottamaan kokonaisvaltaisesti haltuun asiakkaan tilanne tai pulma hyödyntäen eri asiantuntijoiden tietoja ja taitoja asiakaslähtöisesti. Parhaimmassa tapauksessa tilanteeseen löytyy uusia näkökulmia ja uudenlaisia ratkaisumalleja, jotka kokonaisvaltaisesti edistävät asiakkaan tilannetta. (Mönkkönen ym. 2019.) Onnistunut moniammatillisuus on asiakaslähtöistä, vuorovaikutteista, rajoja ylittävää sekä kokooa eri näkökulmista muodostuvan tiedon yhteen (Isoherranen 2005).

Työskenneltäessä moniammatillisesti, yhteistyön onnistumista tulisi tarkastella lähtökohtaisesti asiakkaan näkökulmasta eikä yksittäisen ammattilaisen osaamisen kautta (Pärnä 2012, 40). Tiimin on pyrittävä kehittämään yhteistyötä sellaiseksi, että moniammatillinen yhteistyö säilyy toimivana, vaikka oppilaan tai kouluympäristön vaikea tilanne haastaisi sen toimintaa (Kaukomaa 2022).

Moniammatillisessa tiedonmuodostuksessa on keskeistä se, miten tieto muodostuu eri ammattiryhmien välillä sekä millaisten vaiheiden kautta ymmärrys ja tieto asiasta muodostuu. Kuten kaikessa yhteistyössä, yhteisen tiedon muodostamisessa on tärkeää ammattilaisten välinen luottamus, vastavuoroisuus, tavoitteiden jakaminen sekä avoin asenne yhteistyötä kohtaan. Dialogisuus ja ryhmän jäsenten erilaisuus edistävät tiedon muodostusta. Jokaisen ammattilaisen hiljainen tieto tulisi saada osaksi ryhmän yhteistä tietoa. (Mönkkönen, Hyvärinen, Kekoni, Jaakkola & Tiilikainen 2022.) Moniammatillinen yhteistyö parhaimmillaan ehkäisee toimijoiden välisestä pirstaloitumisesta aiheutuvia ongelmia sekä kehittää hallinnonrajat ylittäviä ratkaisuja (Mönkkönen & Kekoni 2020).

Ammattilaisten on sovittava omaa toimintaansa muiden toimintaan ja luotava yhteistä toimintakulttuuria. Moniammatillinen yhteistyö onkin rajojen ylittämistä, mikä voi liittyä kulttuuristen, asenteellisten, asiantuntijuuteen liittyvien tai rakenteellisten rajojen ylitykseen. Kulttuuristen rajojen ylitys näkyy erilaisten toimintatapojen sovittamisena yhteen sekä yhteisen kielen ja asiantuntijuuden muodostumisena. Asenteellinen rajojen ylitys on oman työnkuvansa rajojen ylittämistä, totutuista toimintatavoista poikkeamista sekä halua ja rohkeutta laajentaa omaa ymmärrystään. Asiantuntijuuteen liittyvien rajojen ylitys on muiden ammattitaidon hyödyntämistä sekä yhteisen tiedon rakentamista. Rakenteellinen rajojen ylitys on toimintaympäristön kompleksisuuden tunnustamista, monikanavaisen tiedon hallintaa sekä integraation eri muotoja. (Kekoni, Mönkkönen, Hujala, Laulainen & Hirvonen 2019, 29–30.)

Toimivan moniammatillisen yhteistyön pohjana toimii muiden ammattilaisten lähtökohtien ja asiantuntijuuden arvostaminen. Sen lisäksi, että ammattilaisten on tärkeää tuntee muiden ammattikuntien toimintatavat, on heidän kyettävä puhumaan samasta asiasta eri tulokulmilla (Kiilakoski 2014, 114). Tärkeää on ottaa huomioon kaikkien näkökulmat eikä ainoastaan runsaslukuisimman ammattijoukon, sillä tämä voi johtaa siihen, että ilmiön kaikkia ulottuvuuksia ei huomioida. Usein yksittäisen asiantuntijan voi olla vaikeaa hahmottaa kaikkia asiakkaan tilanteen edistämiseen vaikuttavia tekijöitä. Eri ammattilaisten kohdatessa avautuu mahdollisuus ottaa vaikutteita muiden ammattilaisten toimintatavoista ja tiedoista. (Mönkkönen ym. 2019.) Yhteistyöryhmän jäsenillä on oltava vapaaehtoinen halu työskennellä yhdessä saman tavoitteen saavuttamiseksi (Knackendoffel 2007).

2.1.3 Moniammatilliseen yhteistyöhön liittyviä haasteita

On yleistä, että ammattilaiset kohtaavat haasteita moniammatillisen yhteistyön toteuttamisessa. Haasteita yhteistyölle voi ilmetä niin yksilö- kuin yhteisötasolla sekä laajemman toimintapoliittisen ympäristön vuoksi. On tärkeää ymmärtää, että moniammatillisen yhteistyön haasteet ovat usein kompleksisia ja monitasoisia. (Rose & Norwich 2014.)

Yksintyöskentelyn kulttuuriin totuneet ammattilaiset voivat kokea moniammatillisuuden uhkana omalle ammatillisuudelleen. Ammattilaiset voivat helposti taipua ajattelemaan, että moniammatillisuus olisi häiriö, joka rikkoo vallitsevaa järjestystä tai muiden ammattilaisten osaaminen olisi uhka omalle osaamiselle (Hugman 2003; Pärnä 2012, 39). Lisäksi haasteita

moniammatillisuuden toteuttamiselle voi nousta, kun ammattilaiset erilaisista taustoista laitetaan tekemään yhteistyötä tietynlaisessa ympäristössä. Tällöin vaikeuksia voivat aiheuttaa ammattilaisten eroavat ideologiat, työtavat sekä prioriteetit. (Rose & Norwich 2014.)

Heikko ymmärrys toisten ammattilaisten työstä ja toimintavoista, epäluottamus, kommunikoinnin ongelmat, molemminpuolisen arvostuksen puute sekä hierarkiat ovat usein esteenä yhteistyölle (Pernaa ym. 2023). Erityisesti yhteisten tavoitteiden asettaminen ja yhteensovittaminen voi tuottaa moniammatilliselle tiimille vaikeuksia (Rose & Norwich 2014).

Edellä kuvatut haasteet tulevat esiin Bronsteinin (2003) moniammatillisen yhteistyön mallissa. Haasteet yhteistyöhön vaikuttavissa tekijöissä voivat uhata moniammatillisen yhteistyön toteutumista. Haasteita voi olla esimerkiksi yhteisessä historiassa, jos ryhmä on menneisyydessä epäonnistunut jossakin tavoitteessa. Tämä voi vaikuttaa nykyiseen yhteistyöhön. Toisaalta myös persoonalliset tekijät voivat tuoda haasteita, mikäli vuorovaikutustavat ryhmän sisällä eivät kohtaa.

Haasteita tuo myös yhteiskunnallisella tasolla asiantuntemuksen jakautuminen kapeammille erikoisalueille, kun yhteiskunnallinen työnjako syventyy. Asiantuntijoille on yhä tärkeämpää osata vastata oman alansa tarkastelun kohteena oleviin kysymyksiin eikä muiden näkökulmien tulkitseminen ole kiinnostuksen kohteena. Laaja-alainen asiantuntijuus on harvinaisempaa, jopa mahdotonta, tällaisen asiantuntijuuden yleistyessä. (Erhola, Herrala & Hiilamo 2019.) Onnistunut moniammatillinen yhteistyö vaatii näiden haasteiden ylittämistä.

Opiskeluhoitopalveluiden OPA-seurannassa selvisi, että opiskeluhoillon ammattilaiset kokevat moniammatillisen yhteistyön erityisen hyvin toimivaksi asiaksi omassa opiskeluhoitotyössä, mutta haasteita yhteistyössä löytyi. Erityisesti kehitystä kaivattiin opettajien kanssa tehtävässä yhteistyössä sekä yhteistyössä lastensuojelun ja lasten- ja nuorten mielenterveyspalveluiden kanssa. Myös liian harvat tapaamiset estävät yhteistyön ihanteellista onnistumista. (Hietanen-Peltola ym. 2022, 85–90.)

2.2 Opiskeluhoolto

Opiskeluhoolto on oppilaitoksen hyvinvointityötä, jonka tavoitteena on edistää yksittäisten opiskelijoiden sekä koko oppilaitosyhteisön hyvinvointia, osallisuutta sekä turvallisuutta.

Siihen sisältyy opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoito sekä opiskeluhoitojen palvelut, joihin kuuluvat koulupsykologi- ja koulukuraattoripalvelut sekä kouluterveydenhoito. Opiskeluhoitoa toteutetaan moniammatillisesti kasvatus- ja opetuspalveluiden sekä sosiaali- ja terveysalan välillä. Yhteistyössä on tiiviisti mukana myös opiskelijat ja heidän hoitajansa. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013, 3§, 4§, 5§.) Opiskeluhoitojen eri ammattilaiset toteuttavat opiskeluhoitotyötä oman ammatillisen taustansa sekä ammatillisen identiteettinsä kautta. Vaikka eri alojen ammattilaisilla olisi erilaiset tulokulmansa työskentelylle, moniammatillisen yhteistyön onnistumiseksi jokaisen on tunnettava myös muiden ammattikuntien toimintatavat. (Peltola, Suorsa, Karhu & Soini 2020.)

2.2.1 Opiskeluhoitojen perusteet

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (2013, 2§) lainsäädännöllisenä perustana määrittelee jokaisen lapsen ja nuoren oikeuden opiskeluhoitoon. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki turvaa varhaisen tuen sekä yhdenvertaisten opiskeluhoitopalveluiden saatavuuden. Laki vahvistaa opiskeluhoitojen johtamista ja toteuttamista monialaisena yhteistyönä.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (2013) määritellään yleiset säännökset, esitetään opiskeluhoitojen järjestämisestä, yksilökohtaisen opiskeluhoitojen toteuttamisesta, ohjauksesta ja valvonnasta sekä voimaantulosta ja siirtymäsäännöksistä. Lain tarkoituksena on tukea ja edistää opiskelijoiden oppimista, terveyttä, hyvinvointia ja osallisuutta, sekä ennaltaehkäistä ongelmia. Lisäksi se edistää opiskeluympäristön hyvinvointia, terveellisyttä ja turvallisuutta, esteettömyyttä sekä kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Jokaisella oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus saada maksutonta opiskeluhoitoa heidän ehdoillaan (Opetushallitus 2024a). Opetussuunnitelman (2014) mukaisesti opiskeluhoitopalvelut tulee toteuttaa lähipalveluina asianmukaisissa tiloissa.

Opiskeluhoitoa toteutetaan opiskeluhoitosuunnitelman mukaisesti.

Opiskeluhoitosuunnitelma laaditaan koulutuksen järjestäjän toimesta ja sen suunnittelussa, kehittämisessä ja arvioinnissa on mukana monialainen opiskeluhoitojen ohjausryhmä.

Opiskeluhoitosuunnitelmaan on kirjattava arvio opiskeluhoitojen tarpeesta, käytettävissä olevista opiskeluhoitojen palveluista sekä opiskeluhoitojen toteuttamiseen liittyvät toimenpiteet ja niiden seuraaminen. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan tarvittavien tukitoimien järjestäminen sekä yhteistyön toteuttaminen opiskelijoiden, heidän perheiden sekä

oppilaitoksen työntekijöiden kanssa. Suunnitelma sisältää toimenpiteet väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä suojaamiseksi. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013, 13§, 14§; Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 2022, 13§.) Opiskeluhoitopalveluista säädetään alueellisessa opiskeluhoitosuunnitelmassa, jonka laativat hyvinvointialueet. Alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma perustuu koulutuksen järjestäjien opiskeluhoitosuunnitelmiin ja se sisältää opiskeluhoitopalveluiden järjestämisen lisäksi muun muassa suunnitelman hyvinvointialueen ja koulun yhteistyöstä opiskeluhoitoloissa. (Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 2022, 13§.)

Rehtorilla on vastuu opiskeluhoitolojen johtamisesta ja lainmukaisesta toteuttamisesta koulussa. Rehtori huolehtii opetuksen järjestäjän asettamien tavoitteiden noudattamisesta ja on päävastuussa koulun hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisessä. Opiskeluhoitoryhmän kokoonpano, tehtävä ja toimintatavat päätetään paikallisesti. Opiskeluhoitoryhmään kuuluu kuitenkin tyypillisesti seuraavat tai osa seuraavista: rehtori, apulaisrehtori, oppilaat ja hoitajat, opettaja, erityisopettaja, opinto-ohjaaja, koulukuraattori, koulupsykologi, kouluterveydenhoitaja sekä koululääkäri. Opiskeluhoitoryhmän varsinaisten jäsenten lisäksi ryhmän kokouksiin voidaan kutsua muitakin asiantuntijoita, kuten koulunuorisotyöntekijöitä, koulunkäynninohjaajia, sosiaalitoimen työntekijöitä sekä muita yhteistyötahoja. (Hietanen-Peltola, Laitinen, Autio & Palmqvist 2018, 15–20; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.)

Opiskeluhoitoryhmän ammattilaisten erilaiset työnkuvat ja osaaminen mahdollistavat oppilaan kokonaisvaltaisen tukemisen kaikilla hyvinvoinnin osa-alueilla (Pärnä 2012, 40–41). Koulukuraattorilla on tärkeä rooli hyvinvoinnin, turvallisuuden sekä osallisuuden edistämisessä. Kuraattorin työotteessa korostuu yksilön, ryhmän sekä yhteisön vahvuuksien ja voimavarojen tunnistaminen sekä ennaltaehkäisevä yhteisöllinen työ. (Talentia 2022.) Koulupsykologi tuo näkökulmia lapsen ja nuoren kehitykseen ja sen tukemiseen sekä ongelmien ehkäisyyn. Psykologilla on tärkeä tehtävä opiskelijan pulmien tunnistamisessa sekä tarvittavien jatkotoimenpiteiden suunnittelussa. (Mäkelä 2019.) Kouluterveydenhoitoon kuuluu kouluterveydenhoitaja, sairaanhoitaja sekä koululääkäri. Heidän tehtäviinsä kuuluu oppilaan terveyden edistäminen sekä hoitotyön toteuttaminen ja asiantuntemuksen jakaminen. Terveydenhoitoloissa seurataan oppilaiden ja opiskelijoiden kasvua ja kehitystä esimerkiksi terveystarkastusten avulla sekä toteuttamalla seulontoja, terveysneuvontaa ja avointa vastaanottotoimintaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023.)

Opiskeluhoolto perustuu useista asiantuntijoista koostuvaan moniammatilliseen toimintaan, jonka tarkoituksena on tukea ja turvata lapsen ja nuoren tasapainoista kasvua ja kehitystä sekä ratkoa oppilaiden tilanteita (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013; Huhtanen 2007, 188).

Moniammatillisen yhteistyön ytimessä on ammattien välisten rajojen ylittäminen ja toisten ammattilaisten tietoperustan omaksuminen. Moniammatillinen yhteistyö opiskeluhoollossa antaa mahdollisuuksia oppilaan tukemiseksi, mutta vaatii onnistuakseen tietoista tiedon ja käytänteiden jakamista sekä ammattilaisten välistä luottamusta (Pärnä 2012, 40-41).

Moniammatillisuus opiskeluhoollossa on käytännönläheistä yhteistyötä, jonka tavoitteena on rakentaa uutta tietoa ja yhdistää eri ammattiryhmien osaaminen yhteiseen käyttöön oppilaan edun tavoittamiseksi (Pärnä 2012, 43). Opiskeluhoollon ensisijaisena huomiona onkin lapsen edun ensisijaisuus YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (1991) mukaisesti (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014). Opiskeluhoollosta ja moniammatillisen yhteistyön toteuttamisesta on kirjattu opetussuunnitelman perusteisiin ja sitä tulee toteuttaa kouluissa sen mukaisesti. Siihen kuuluu opiskeluhoollon suunnittelu, toteutus, kehittäminen ja arviointi. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013, 6§). Kuitenkin OPA-seurannassa 38 % opiskeluhoollon ammattilaisista ilmoitti, että oman oppilaitoksen opiskeluhooltoryhmä kokoontuu niin harvoin, että lakisääteisiin tehtäviin on mahdotonta vastata (Hietanen-Peltola ym. 2022, 90).

Opiskeluhoollon toimintaa voi vaikeuttaa ammattilaisten liian kuormittava työ koulun arjessa. Ammattilaiset voivat tunnistaa oppilaiden huolia, mutta eivät aina pysty reagoimaan niihin haluamallaan tavalla, koska tavoitteena on vain selvittää arjen tilanteista. Näin hyvinvoinnin edistämisestä voi tulla kuormittava tekijän opiskeluhoollon ammattilaisille. (Hellsten, Suorsa & Muukkonen 2021.) Opiskeluhoollon palveluiden tarpeen painottuminen mielenterveystyöhön luo omat haasteensa; muun muassa ammattilaisten osaamattomuus kohdata mielenterveyden haasteista kärsiviä oppilaita sekä riittämättömät aikaresurssit tuovat pulmia opiskeluhoollon toiminnan arkeen (Hietanen-Peltola ym. 2022).

2.2.2 Opiskeluhoollon kokonaisuus

Opiskeluhoolto jaetaan perinteisesti yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon. Opiskeluhoolto on ensisijaisesti ennaltaehkäisevää ja koko yhteisöä tukevaa toimintaa oppilaiden edun tavoittamiseksi. (Opetushallitus 2024a.) Yhteisöllinen opiskeluhoolto onkin

juuri tätä ehkäisevää opiskeluhoitoa ja sillä on suuri merkitys koko kouluyhteisölle (Hietanen-Peltola, Rautava, Laitinen & Autio 2019). Lisäksi yhteisöllinen opiskeluhoito on toimintakulttuuria, jolla edistetään koko yhteisön opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, vuorovaikutusta, vastuullisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Tätä yhteisöllistä opiskeluhoitoa toteuttavat kaikki opiskeluhoitoon toimijat. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013, 4§.) Parhaimmillaan ja eniten vaikuttavinta yhteisöllinen opiskeluhoito on osana opetusjärjestelyjä ja eri oppiaineiden opetusta, opiskelijoiden ja yhteisön hyvinvoinnista huolta pitäen (Hietanen-Peltola ym. 2019).

Tärkeässä roolissa onnistuneessa yhteisöllisessä opiskeluhoitossa on ammattilaisten välinen moniammatillinen yhteistyö. Moniammatillisen yhteistyön tarkoituksena onkin osaamisen ja asiantuntijuuden yhdistämisen lisäksi yhteistoiminnan sekä toiminta- ja työkuultuurin edistäminen. Toisin sanoen se, miten asiat tehdään ja miten vuorovaikutus rakentuu. (Collin, Paloniemi & Herranen 2012, 130.) Jaetun ymmärryksen muodostuminen sekä yhteisten tavoitteiden asettaminen ovat tärkeä osa opiskeluhoitotyötä. Toisten ammattilaisten perustehtävien tuntemus onkin tärkeää tavoitteiden saavuttamisen kannalta. (Peltola, Suorsa, Karhu & Soini 2020.)

Yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon liittyy oikeus saada yksilökohtaisten tarpeiden mukaisesti opiskeluhoitopalveluita, joihin sisältyy kouluterveydenhuollon palvelut sekä koulupsykologi- ja koulukuraattoripalvelut (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013, 5§). Opiskeluhoitopalveluiden lisäksi monialaisen asiantuntijaryhmän tuki sekä erityisoppilaitoksissa järjestettävät sosiaali- ja terveyspalvelut ovat osa yksilökohtaista opiskeluhoitoa (Opetushallitus 2024a). Yksilökohtaisen opiskeluhoitoon tavoitteena on vaikuttaa oppimisvaikeuksiin ja muihin koulunkäyntiin liittyviin ongelmiin mahdollisimman aikaisin (Pernaa ym. 2023).

Tarpeen mukaan oppilaalle tai opiskelijalle on järjestettävä tapaaminen koulukuraattorin tai koulupsykologin kanssa viimeistään seitsemän arkipäivän kuluttua siitä, kun tarve on ilmennyt. Jos tapaus on kiireellinen, tapaaminen on järjestettävä samana tai seuraavaa työpäivänä. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013, 15§.) Opiskeluhoitoon työntekijän on ohjattava arvionsa mukaan oppilas koulupsykologi- taikka koulukuraattoripalvelujen piiriin. Tällaisia syitä voi olla opiskeluvaikeudet sekä sosiaaliset tai psyykkiset vaikeudet. Tämä tulisi tehdä yhdessä oppilaan kanssa, mutta jos mahdollisuutta tähän ei ole, tieto yhteydenotosta on

annettava oppilaalle. Myös oppilaan huoltajalle on ilmoitettava yhteydenotosta.

Kouluterveydenhoitajan on oltava oppilaan tavoitettavissa jokaisena arkipäivänä ja oppilaan on päästävä vastaanotolle myös ilman erillistä ajanvarausta. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013, 16§, 17§.)

Yksilökohtaista opiskeluhoitoa toteutetaan yhdessä oppilaan sekä hänen huoltajansa kanssa. Oppilaan osallisuus huomioidaan ikää sekä kehitystasoa vastaavalla tavalla. Oppilaan on kuitenkin mahdollisuus painavasta syystä kieltää opiskeluhoitoon liittyvien asioiden jakamisen huoltajalleen, ellei se ole selkeästi tämän oman edun vastaista. Tästä arvion tekee opiskeluhoitoon kuuluva sosiaali- tai terveydenhuollon ammattilainen. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013, 18§.) Yksilökohtainen opiskeluhoito perustuu vapaaehtoisuuteen ja vaatii aina oppilaan taikka huoltajan suostumukseen, toisin kuin oppimisen ja koulunkäynnin tuki, joka ei edellytä oppilaan tai huoltajan suostumusta (Opetushallitus 2024c).

2.2.3 Oppilaan tietojenkäsittely ja tietosuoja

Yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon kuuluu yksittäisen oppilaan asioiden käsittely moniammatillisen asiantuntijaryhmän kesken. Tällaisen asiantuntijaryhmän yhteistyötarve näyttäytyy vahvasti silloin, kun oppilaan yksilöllinen pulma vaatii reagointia. Moniammatillisella työryhmällä on oikeus pyytää apua muilta asiantuntijoilta ja jakaa oppilaaseen liittyviä salassa pidettäviä tietoja tarkoituksenmukaisesti. Työryhmän työskentelyyn vaaditaan oppilaan tai huoltajan suostumus. Yksilökohtaisen opiskeluhoitoon tiedot kirjataan opiskeluhoitoon kertomuksiin. Terveystieteiden henkilöstö kirjaa tiedot potilaskertomukseen sekä muihin potilasasiakirjoihin, kun taas kuraattorit kirjaavat tiedot kuraattorin asiakaskertomukseen. Yksittäisen oppilaan tiedot moniammatillisen opiskeluhoitoon tarpeen selvittämiseksi kirjataan opiskeluhoitokertomukseen. Opiskeluhoitokertomukset tallennetaan opetuksen järjestäjän ylläpitämään opiskeluhoitorekisteriin. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013, 19 §, 20§, 21§.)

Kaikkea opiskeluhoitoon tietojenkäsittelyä sitoo vahvat tietosuojakäytänteet. Opiskeluhoitoon toiminnassa tärkeänä osana on oppilaiden tietosuojan ylläpito ja varjelu tietosuojaperiaatteiden mukaisesti. Näitä periaatteita ovat lainmukaisuus, kohtuullisuus,

läpinäkyvyys, käyttötarkoitussidonnaisuus, eheys sekä täsmällisyys. Tiedot tulisi minimoida ja käsittelyn tulisi olla luottamuksellista ja rajattua. (Opetushallitus 2024d.)

Opiskeluhoitoa koskevat asiakirjat ovat salassa pidettäviä. Salassapitovelvollisuus on voimassa myös oppilaitoksen sisällä. Opetushallituksen kokoamassa oppaassa kerrotaan, miten ”Oppilasta koskevia salassa pidettäviä tietoja saavat vain ne opettajat ja muut henkilöt, kuten oppilashuoltohenkilöstö ja koulunkäyntiavustajat, jotka tarvitsevat niitä tehtäviä hoitaessaan.” (Vehkamäki, Lahtinen & Vanttaja 2018, 26.)

2.3 Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus

Suomen sosiaali- ja terveystalvet uudistuivat sote-uudistuksen myötä vuonna 2023. Uudistuksen yksi suurimmista muutoksista ovat uudet itsehallinnolliset hyvinvointialueet. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023.) Hyvinvointialueiden voimaantulo vaikutti opiskeluhoollon moniammatilliseen yhteistyöhön, sillä opiskeluhoollotalvet siirtyivät kunnilta osaksi hyvinvointialueiden toimintaa, kun koulun henkilökunta jäi työskentelemään kunnille (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024). Työnantajien eriytymisen myötä käytännön työssä tapahtui merkittäviä muutoksia.

2.3.1 Taustoja sote-uudistuksesta

Suomi on hyvinvointivaltio, jonka toiminta perustuu valtion laajamittaisen vastuun ottamiseen kansalaisten hyvinvoinnista. Hyvinvointivaltion on tarkoitus taata kaikille kansalaisille kohtuullinen hyvinvointi ja valtion julkinen sektori osallistuu tähän tuottamalla tarvittavia palveluita (Ervasti 1993). Tärkeänä arvona hyvinvointivaltion toiminnan taustalla on tasa-arvo, johon kuuluu vahvasti kaikille saatavilla olevat sosiaali- ja terveystalvet ilmaisena tai edullisena sekä ilmainen oppivelvollisuuden vaatimukset täyttävä koulutus. Perustuslain mukaan jokaisella kansalaisella on oikeus riittäviin sosiaali- ja terveystalvetuihin. (Perustuslaki 1999, 19§.)

Vuoden 2023 alussa Suomessa tapahtui kauan odotettu sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnollinen kokonaisuudistus eli niin kutsuttu *sote-uudistus*. Hallitukset eri aikakausilla ovat pyrkineet jo vuosikymmeniä uudistamaan sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita ja

ratkomaan muun muassa kustannustehokkuutta. Sote-uudistus alkoi nostamaan päätään 2000-luvun alussa ja kiihtyi 2010-luvulla erityisesti Juha Sipilän hallituksen alaisena 2015. (Hujala & Taskinen 2020, 15–21.) Sen pyrkimyksenä on ollut vapauttaa kunnat sote-palveluiden järjestämisestä. Uudistuksen lopullisessa muodossa palveluiden järjestäminen ja tuottaminen siirtyi alueellista itsehallintoa edustaville hyvinvointialueille. Sote-palveluihin lukeutuu mukaan opiskeluhuolto, jonka toiminnassa uudet hyvinvointialueet näkyvät. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2023.)

Sosiaali- ja terveystalveluiden uudistamistarve lähti halusta säilyttää palvelut universaaleina ja laadukkaina. 2000-luvun alussa alettiin huomaamaan, että sote-palvelut eivät toimi kansalaisten hyvinvointia edistävästi, sillä muun muassa terveyserot kasvoivat jatkuvasti. Suurimpana ongelmana oli, että pienempienkin kuntien vastuulla oli järjestää vaikeat ja vaativat sote-palvelut, kuten erikoissairaanhoido. Tällöin pienten kuntien oli jatkuvasti ulkoistettava tehtäviä, joka taas aiheutti monimutkaisuutta. (Hiilamo 2015.) Sote-uudistuksella tavoiteltiin yhdenvertaisia ja laadukkaita sosiaali- ja terveystalveluita kaikille sekä palveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden parantamista. Tavoitteeksi asetettiin myös saumaton eri ammattiryhmien välinen yhteistyö. (Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 2019, 153–156.)

Yksi suurimmista muutoksista sote-uudistuksen myötä oli uudet itsehallinnolliset hyvinvointialueet. Hyvinvointialueita muodostui 21. Ne muodostuivat maakuntajaon pohjalta, poikkeuksena Uudenmaan maakunta, joka on jaettu neljään hyvinvointialueeseen. Hyvinvointialueiden toiminnan mahdollistaminen ja säännöt ovat säädetty vuonna 2021 tulleeeseen lakiin (Laki hyvinvointialueesta 2021). Tässä laissa (1§, 2§) hyvinvointialue määritellään kuntaa suuremmaksi hallintoalueeksi, joka on ”julkisoikeudellinen yhteisö, jolla on alueellaan itsehallinto”. Hyvinvointialueet vastaavat sosiaali- ja terveystalveluiden tehtävistä, sekä pelastustoimen toiminnasta, joista ennen vastasivat kunnat (Valtiovarainministeriö 2023). On kuitenkin huomattava, että kunnat vastaavat edelleen monista asukkaiden hyvinvointiin merkittävästi vaikuttavista asioista, kuten varhaiskasvatuksesta ja koulutuksesta (Heinonen, Ikonen, Kaivosoja & Reina 2018).

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen voidaan kuvailla olevan kompleksinen. Tavoitteet terveyserojen kaventamisesta sekä laadukkaista ja helposti saavutettavista palveluista ovat selkeät, mutta toteuttamisessa on monta kerrosta. Kerrokset vaikuttavat toisiinsa ja yksinkertainen seuraussuhde uudistuksen tuomista muutoksista katoaa. (Jalonen 2020.)

Toisaalta uudistus on vielä alussa, niin kutsutussa liminaalitulossa. Aikaisempien käytäntöjen ja normien väistyessä sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden on sopeuduttava pikkuhiljaa muutokseen. (Kontinen, Houni, Karsten & Toivanen 2013.)

2.3.2 Sote-uudistuksen vaikutus opiskeluhoitotoimintaan

Opiskeluhoitoon sote-uudistus vaikutti siten, että opiskeluhoitotyötä toteuttavien ammattilaisten työnantajat eriytyivät. Opiskeluhoitosuunnitelman toteuttamisvastuu on edelleen koulutuksen järjestäjällä, mutta osa palveluista on siirtynyt hyvinvointialueille. Opetushenkilöstö jatkaa töitä kunnalla, kun taas koulu- ja opiskeluterveydenhoito sekä koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelut siirtyivät hallinnollisesti hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta lähtien. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023; Terveydenhoitolaki 2010; Sosiaalihoitolaki 2014.) Opiskeluhoollon ammattilaisten työntekijien eriytyminen on seurausta suurempiin rakenteisiin kohdistuvasta uudistuksesta. Opiskeluhoito on pieni osa Suomen sosiaali- ja terveydenhoito palveluita, jolloin muutokset eivät ole suunnattu ainoastaan opiskeluhoitoon. (Pernaa ym. 2023.) Sote-uudistuksen kompleksisuus näkyy siis juurikin opiskeluhoitossa.

Yhtenä hyvinvointialueiden tavoitteena on tiivistää opiskeluhoollon ammattilaisten yhteistyötä (Salminen, Kallio, Lindell, Rantamäki & Laasanen 2023, 5-9). Työntekijien eriytyessä opiskeluhoollon ammattilaisten välillä voidaan pohtia täyttyykö tämä tavoite. Hallinnollisen hajanaisuuden on jo aikaisemmin todettu hankaloittavan työnjakoa ja synnyttävän kitkaa monialaiseen yhteistyöhön (Perälä, Halme & Nykänen 2012). Vaikka uusia ja hyödyllisiä toimintamalleja on jatkuvasti kehitettävä, tulisi huolehtia, että toimivia käytäntöjä ei vaaranneta. Asiantuntijat ovat jo nopeasti sote-uudistuksen jälkeen alkaneet kantaa huolta opiskeluhoollon toteuttamisen vaarantumisesta uusien organisaatorakenteiden myötä. (Pernaa ym. 2023.)

1.8.2023 alkaen opiskeluhoitoa koskevat opetussuunnitelmien perusteet uudistuivat lakimuutoksia vastaavalla tavalla. Uudistuksien taustalla on sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus, jossa sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisvastuu siirtyy kunnilta hyvinvointialueille. Opiskeluhoitoa koskevat uudistukset liittyvät käsitteiden yhtenäistämiseen sekä opiskeluhoitosuunnitelmien laatimiseen. (Opetushallitus 2024b). Muutoksen myötä koulukohtaiset opiskeluhoitosuunnitelmat on poistettu oppilas- ja

opiskelijahuoltolaista (2013) ja opetussuunnitelman perusteista (2014). Vastaisuudessa koulutuksen järjestäjä laatii opiskeluhoitosuunnitelman opiskeluhoollon tavoitteista, toteuttamisesta sekä seuraamisesta. Hyvinvointialueet laativat alueellisen opiskeluhoitosuunnitelman opiskeluhoitopalveluiden järjestämiseksi. (Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 2022.)

Kuitenkin opiskeluhoollon työntekijöiden työnantajien eriytyessä sote-uudistuksen myötä, pinnalle nousi kysymyksiä tietosuojasta ja tietojen luovutuksesta (Tietosuojavaltuutetun toimisto 2022).

Muutoksen myötä oppilaiden henkilötietojen rekisterinpitäjä on oppilaitos ja tietojen luovutus oppilaitoksesta toiselle taholle, tässä tapauksessa hyvinvointialueelle ja sen työntekijöille, vaatii lainmukaisen perusteen sekä salassapitovelvollisuutta koskevan henkilön eli oppilaan tai hänen huoltajansa suostumuksen (mm. Yleinen tietosuoja-asetus 2016, Tietosuojalaki 2018, Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 1999 26§, Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3§ 5§ 7§). Tämä muuttaa joidenkin ammattilaisten pääsyä oppilaiden tietoihin; koulun henkilökuntaan kuuluvilla työntekijöillä on edelleen samanlaiset oikeudet tarkastella oppilaiden henkilötietoja, mutta hyvinvointialueille siirtyneet sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset eivät saa tietoja käyttöönsä ilman erillistä lainmukaista perustetta ja lupaa. Koulutuksen järjestäjällä on vastuu, että tietojen luovutukset tehdään lainmukaisesti. Samalla koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, mitä tietoja ja miten luovutukset tehdään opiskeluhoitoryhmän sosiaali- ja terveydenhuollon puolella työskenteleville. Tämä koskee muun muassa Wilma-tietojärjestelmän käyttöoikeuksia. (Opetushallitus 2024e.)

Wilma-tietojärjestelmä on Suomessa laajasti käytetty opetuksen ja oppimisen alusta, joka toimii varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Wilma-tietojärjestelmää hyödynnetään organisoinnissa, arvioinnin apuna sekä tiedonkulun väylänä niin koulun sisällä kuin kodin ja koulun välisessä viestinnässä. Wilman käyttäjäkuntaa ovat koulun henkilökunta, oppilaat sekä huoltajat. Ammattilaiset hyödyntävät Wilmaa suunnittelun ja seurannan, arvioinnin, tiedottamisen sekä yhteydenpidon väylänä. Opiskelijoille ja huoltajille Wilma näyttäytyy työkaluna opintoasioiden seuraamisessa sekä hoitamisessa sekä viestinnässä. Wilma mahdollistaa tietojen saatavuuden, reaaliaikaisuuden sekä yhtenäisyyden. (Visma 2024.)

Oppilas ja opiskelijahuoltolain mukaisesti opiskeluhoollon henkilöstöllä on oikeus käsitellä niitä oppilaan tietoja, jotka ovat välttämättömiä työtehtävien hoitamiseen (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013). Hyvinvointialueille siirtymisen ja siihen liittyvien

tietosuojamuutosten myötä on herännyt kysymyksiä, onko Wilma-tietojärjestelmän sisältämät tiedot välttämättömiä hyvinvointialueille hallinnollisesti siirtyneille sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille. Lehtosen (2023) mukaan opiskeluhoitohenkilöstön puuttuminen Wilmasta poistaa lasten ja nuorten turvallisen matalan kynnyksen viestinnän väylän. Lisäksi opiskeluhoitohenkilöstön välinen tiedonkulku hankaloituu, mikä voi vaikeuttaa opiskeluhoitopalveluiden toteutumista. Wilman käyttörajoitus estää muun muassa ennaltaehkäisevän opiskeluhoillon, kun ammattilaiset eivät näe enää oppilaan koulunkäynnille olennaisia tietoja, kuten tuen tarvetta, opintojen etenemistä, poissaoloja taikka tuntimerkintöjä.

3 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää eroavatko opiskeluhuoltoryhmän eri ammattilaisten kokemukset moniammatillisen opiskeluhuollon toteuttamisesta. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena on selvittää hyvinvointialueiden tuoman muutoksen mahdollisia vaikutuksia opiskeluhuollon moniammatilliselle yhteistyölle eri ammattiryhmien näkökulmasta.

Teoreettisena pohjana työssämme toimii moniammatillinen yhteistyö. Tarkastelemme moniammatillisuuden ilmiötä opiskeluhuollon kontekstissa. Huomiomme kohdistuu kokemuksiin ammattiryhmittäin. Lisäksi selvitämme, millaisen muutoksen hyvinvointialueiden toiminta on tuonut yhteistyöhön.

1. Millaisena opiskeluhuoltoryhmän eri ammattilaiset kokevat moniammatillisen yhteistyön perusopetuksen opiskeluhuollossa? Miten eri ammattiryhmien kokemukset yhteistyöstä eroavat?
2. Millaisia kokemuksia eri ammattiryhmillä on hyvinvointialueiden tuomasta muutoksesta moniammatilliseen yhteistyöhön opiskeluhuollossa? Miten eri ammattiryhmien kokemukset muutoksesta eroavat?

4 Tutkimuksen toteutus

4.1 Aineisto

Tutkimuksemme aineisto koostuu ”Leveämmät hartiat vai syvempiä kuiluja? Moniammatillisen yhteistyön mahdollisuudet ja haasteet perusopetuksen oppilashuollossa” hankkeen, eli MONOPS-hankkeen, keväällä 2023 toteuttamasta sähköisestä kyselystä koulukohtaisten opiskeluhoitoryhmien ammattilaisille. Tutkimuksessamme käytettävä aineisto rajautuu kyselylomakkeen avoimiin kysymyksiin, jotka käsittelevät vastaajien kokemuksia moniammatillisen yhteistyöstä opiskeluhoollossa. Vastauksia oli yhteensä 290. Kyseessä on siis laadullinen aineisto. Kyselyyn vastaajat ovat kahden hyvinvointialueen perusopetuksen koulukohtaisten opiskeluhoitoryhmän ammattilaisia.

MONOPS-hanke on työsuojelurahaston rahoittama tutkimus, joka kohdistuu hyvinvointialueuudistuksen vaikutuksiin kasvatusta ja opetuspalveluiden sekä sosiaali- ja terveysalojen ammattilaisten välisessä yhteistyössä perusopetuksen opiskeluhoollossa. Tarkoituksena tutkia hyvinvointialueiden tuomien rakenteellisten muutosten vaikutusta perusopetuksen opiskeluhoollon moniammatilliseen yhteistyöhön sekä tunnistamaan yhteistyötä edistäviä sekä estäviä tekijöitä. Hanketta toteutetaan Turun yliopiston Sote-akatemiaan sekä Vaasan yliopiston sosiaali- ja terveyshallintoteiden yhteistyössä.

Tutkimuksen aineistona käytetty kyselylomake koostuu kysymyksistä (n= 21), jotka muodostavat kysymyssarjoja hyvinvointialueuudistukseen liittyvistä vaikutuksista opiskeluhoollon monialaiselle yhteistyölle. Kysymyssarjat olivat seuraavat: mahdollisuudet ja motivaatio opiskeluhoollotyhteistyöhön (n= 3), opiskeluhooltoon kohdistuva koulutus (n= 2), ryhmän kokoonpano, työympäristö ja tiedonkulku (n=4), ryhmän mahdollisuudet toteuttaa lakiin perustuvia tehtäviä (jaettuna kahteen osaan n= 4 ja n= 5), ryhmän toimintaedellytykset tulevaisuudessa (n= 1), sekä ryhmän yhteistyö yleisesti ennen ja jälkeen hyvinvointialueuudistuksen (n= 2). Jokaisen kysymyssarjan lopussa vastaajalla oli mahdollisuus tarkentaa vastaustaan vapaasti kirjoittamalla.

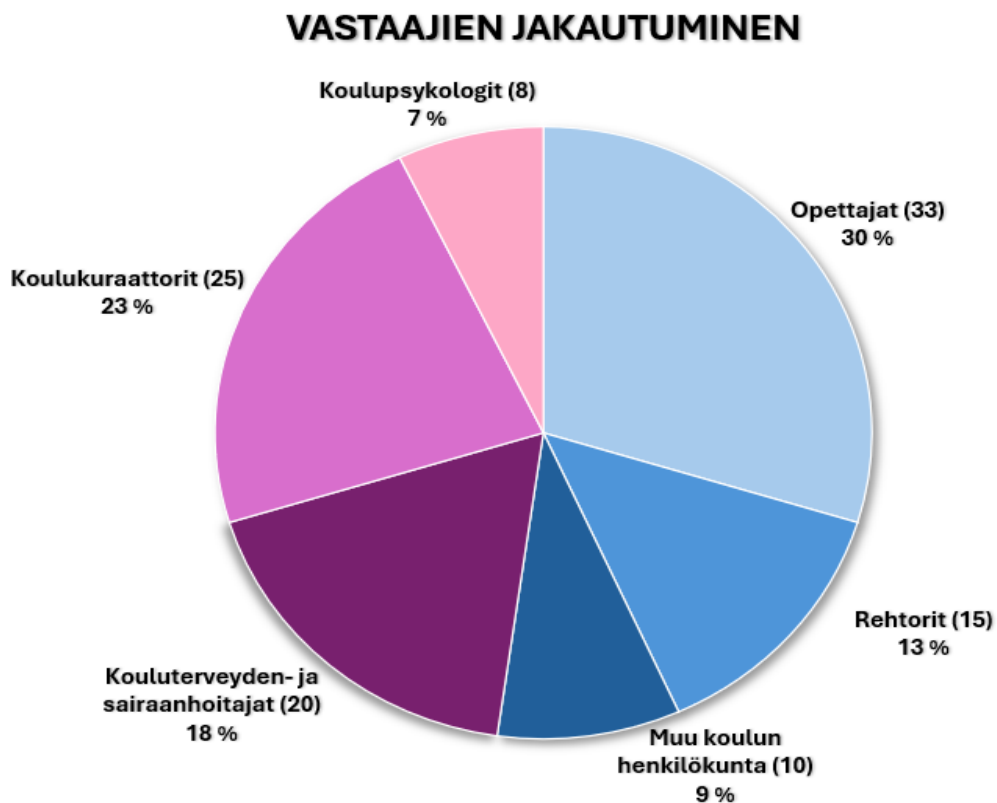
4.2 Tutkimusjoukko

Kyselyyn oli vastannut 216 opiskeluhoollon ammattilaista. Avoimiin kysymyksiin vastauksia oli saatu yhteensä 111 vastaajalta, ja nämä vastaukset olivat niitä, joita hyödynnettiin tässä

tutkimuksessa. Alla olevassa Kuviossa 2 näkyy avoimiin kysymyksiin vastauksia jättäneet ammattilaiset (n= 111) ammattiryhmittäin.

Vastaajat ovat sekä kunnan että hyvinvointialueiden työntekijöitä. Osallistujat ovat tutkimusluvan myöntäneiden kuntien kouluista, joista toimitettiin opiskeluhoitoryhmään kuuluvien ammattilaisten yhteystiedot. Vastaajilla oli kokemusta opiskeluhoitoryhmissä toimimisesta 0–40 vuotta. Keskimäärin kokemusta oli 10,7 vuotta. Olemme muodostaneet ammattilaisista kuvion mukaiset ammattiryhmät, jotta ammattilaisten anonymiteetti säilyy. Lisäksi joitakin ammattilaisia oli vastaajana vain muutama tai ammattiryhmien työtehtävät ovat keskenään hyvin samanlaisia. Ryhmittelyn avulla aineiston tarkastelu on mielekkäämpää.

Kunnan työntekijät jaoimme uudelleen seuraavalla tavalla: erityisopettajat, erityisluokanopettajat ja luokanopettajat muodostivat ryhmän *opettajat* (n=33), rehtorit ja apulaisrehtorit muodostivat ryhmän *rehtorit* (n= 15) ja opinto-ohjaajat sekä muut koulun työntekijät muodostivat ryhmän *koulun muu henkilökunta* (n=10). Hyvinvointialueen työntekijät jaoimme kolmeen ryhmään. *Koulupsykologit* (n= 8) sekä *koulukuraattorit* (n= 25) pysyivät omina ryhminään, sairaanhoitajat sekä kouluterveydenhoitajat yhdistimme samaksi ryhmäksi *kouluterveyden- ja sairaanhoitajat* (n= 20).

Kuvio 2. Tutkimuksen vastaajat ammattiryhmittäin.

4.3 Tutkimusote ja aineiston analyysi

Tämä tutkimus on tutkimusotteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on ymmärryksen lisääminen tutkittavasta kohteesta tai ilmiöstä ja sitä onkin kuvailtu myös ymmärtäväksi tutkimukseksi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 26).

Kvalitatiivinen tutkimus tuottaa aineistoa, joka on pääosin tekstimuodossa. Havaintojen teoriapitoisuus on tyypillistä kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Tämä tarkoittaa sitä, että yksilön käsitys tutkittavasta ilmiöstä, tutkimusvälineiden valinta taikka merkitysten anto tutkittavalle ilmiölle, vaikuttavat tutkimuksen tuloksiin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 20). Päätelmiä ei ole tarkoitus tehdä yleistettävyyttä ajatellen vaan pikemminkin ajatuksena on selvittää yksittäisen asian toistuminen yleisesti. Kun siis tarkastellaan yksittäistä tapausta voidaan nähdä, mikä ilmiössä toistuu usein ja mikä on merkittävää. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007.)

Laadullista tutkimusta tehdessä on otettava jatkuvasti huomioon se, että kaikki tutkimuksen tekoon liittyvät valinnat ohjaavat tutkimusta sekä sitä tietoa, jota tutkimus tuottaa (Kekäle & Puusa 2020, 45-46).

Analysoimme tutkimusaineistoa teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysin avulla aineistosta voidaan luoda selkeä ja tiivis kuvaus tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87). Analyysin päämääränä on pyrkiä onnistuneisiin tulkintoihin, jotka ovat kuitenkin sitoutuneet tutkijan omaan tulkintaan sekä päättelyyn laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti. Sisällönanalyysi on monivaiheinen prosessi, jossa edetään vaiheittain. Prosessin eri vaiheita ovat aineistoon tutustuminen, analyysiyksikön valinta, aineiston pelkistäminen, aineiston teemoittelu sekä tulkinta. Vaiheiden kautta tavoitteena on jäsentää aineisto tiiviiseen muotoon, luoda informaatiota sisältävä kokonaisuus ja luoda johtopäätöksiä. (Puusa 2020, 143.) Teoriaohjaavuus alkoi näkyä analyysin klusterointivaiheessa, kun nimeisimme luokkia Bronsteinin (2003) mallin avulla.

Tutkimuksen aineisto on kerätty osana MONOPS-hanketta. Saimme aineiston MONOPS-hankkeen edustajilta sähköpostitse Excel-tiedostona. Voimme todeta aineiston analysoinnin poikkeavan siitä, miten olisimme tehneet analyysin, jos olisimme itse keränneet aineiston. Turun ja Vaasan yliopistojen keräämä aineisto tuli meille valmiiden vastauksien kanssa. Se antoi meille mahdollisuuden tarkastella aineistoa vaikuttamatta sen sisältöön. Aloitimme tutkimusaineiston analysoinnin aineistolähtöisesti, joten sille tyypillisellä tavalla lähdimme lukemaan aineistoa ilman ennalta määrättyä näkökulmaa tai teoreettisia silmälaseja (Puusa

2020, 149). Pystyimme lähestymään aineistoa avoimesti ilman ennakkotietoja ja -oletuksia, sillä emme olleet muodostaneet niitä aineistonkeruuvaiheessa.

Aloitimme aineistoon tutustumisen siirtämällä Excel-tiedoston Turun Yliopiston käyttämään Seafile-ohjelmaan taataksemme tietoturvallisuuden ylläpidon. Seuraavaksi kävimme läpi, mitä tietoja aineistosta löytyy. Alkuperäinen aineisto sisältää tiedon vastaajien työnantajasta, ammatista, kunnasta, jossa vastaaja työskentelee, työkokemuksen vuosina sekä vastaukset määrällisiin kysymyksiin, joita pystyi täydentämään avoimilla vastauksilla.

Näimme alkuperäisen aineiston sisältävän tietoa, joka ei ollut tutkimuksessamme mielenkiinnon kohteena. Tällaista tietoa olivat määrällisessä muodossa olevat kysymykset ja vastaukset. Kaikki vastaajat eivät olleet hyödyntäneet avoimia vastauksia, jotka kiinnostivat meitä. Aloitimme erottelemalla aineistosta avoimiin kysymyksiin vastanneet ja poistimme vastaajat, jotka eivät olleet vastanneet avoimiin kysymyksiin. Vastaajia oli alkuperin 217 ja jäljelle jäi 111 vastaajaan vastauksista koostuva aineisto.

Tutkimusaineisto koostuu opiskeluhuollon ammattilaisten vastauksista. Tutkimuksemme mielenkiinnon kohteena ovat vastaajien ammattiryhmät ja heidän jättämät avoimet vastaukset, joissa vastaajat kuvailevat vapaasti kokemuksiaan opiskeluhuollon toiminnasta ja hyvinvointialueuudistuksen tuomasta muutoksesta. Koska olemme kiinnostuneita ammattiryhmien välisistä eroista, lähdimme jaottelemaan aineistoa ammattiryhmien mukaan. Tällä tavoin ammattiryhmien välisiä eroja on mielekkäämpää tarkastella analyysin vaiheessa. Ammattiryhmät ovat esitelty edellisessä luvussa Kuviossa 2.

Seuraavaksi värikoodasimme aineistosta kunkin ammattiryhmän edustajat. Värikoodeja hyödyntämällä järjestimme avoimet vastaukset ammattiryhmittäin. Avoimia kysymyksiä oli yhteensä seitsemän. Kuusi kysymystä kehotti vastaajia tarkentamaan avoimesti määrällisten kysymysten vastauksia ja seitsemäs kysymys antoi vastaajille mahdollisuuden kertoa vapaasti opiskeluhoitoryhmän moniammatillisesta yhteistyöstä. Säilytimme aineistossa tämän jaottelun. Tämän jälkeen aloimme perehtymään aineistoon syvemmin ja luimme aineiston useaan otteeseen huolellisesti läpi siten, että saimme käsityksen sen sisällöstä ja mahdollisista kategorioista.

Sisältöön perehtymisen jälkeen olimme valmiita aloittamaan sisällönanalyysin seuraavan vaiheen Tuomen ja Sarajärven (2018) sisällönanalyysin mallia noudattaen. Työstimme ammattiryhmiin jaettua aineistoa laadullisen analyysin tekoon tarkoitettulla NVivo 20-

ohjelmalla. Valitsimme NVivo 20-ohjelman, sillä se oli meille tuttu entuudestaan ja hyvä työkalu luokittelun avuksi kategorioiden luomiseen ja muokkaamiseen.

Määritimme seuraavaksi analyysiyksiköt. Analyysiyksikön määrittämistä ohjaa tutkimustehtävä ja se voi olla yksittäinen sana, lause tai ajatuskokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi 2018, 91). Tutkimuskysymystemme avulla muodostimme kaksi analyysiyksikköä, jotka ovat *kokemukset moniammatillisen yhteistyön toimivuudesta ja kokemukset hyvinvointialueen tuomasta muutoksesta*.

Analyysiyksiköiden määrittämisen jälkeen, lähdimme pelkistämään eli *redusoimaan* aineistoa NVivo-ohjelman avulla. Redusoinnilla tarkoitetaan tutkimusongelmaa kuvaavien ilmausten etsimistä aineistosta. Tällä tavoin aineistosta saadaan karsittua kaikki epäolennainen tieto pois. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 92.) Kokosimme tutkimusongelmia kuvaavia pelkistettyjä ilmauksia NVivo-alustalle analyysiyksiköiden mukaisesti. Lopulta aineisto oli jaettu kahden analyysiyksikön mukaisiin pelkistettyihin ilmauksiin ammattiryhmittäin. Näin saimme eroteltua aineistosta tutkimuskysymyksille tärkeät tiedot.

Redusoinnin valmistuttua siirryimme sisällönanalyysin seuraavaan vaiheeseen, joka oli ryhmittely eli *klusterointi*. Klusteroinnissa luodaan alaluokkia pelkistettyjen ilmausten pohjalta. Pelkistetyt ilmaukset ryhmitellään samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien mukaisesti. Yhdistämällä ilmauksia ja ryhmittelemällä niitä muodostetaan alaluokkia, jotka nimetään sisältöä kuvaavalla termillä. Näin saadaan alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 93.)

Alaluokat muodostuivat aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmillä, mutta alaluokkien nimeämisen tukena käytimme Bronsteinin (2003) mallia. Malli ei ohjannut valintojamme pelkistettyjen ilmauksien ryhmittelyssä, mutta huomasimme osan muodostuneen Bronsteinin malliin sopiviksi. Esimerkiksi pelkistetyt ilmaukset ”Persoonat vaikuttavat liikaa ryhmän toimintaan” ja ”Kaikki näyttää perustuvan siihen miten henkilökemiat kohtaavat” muodostivat osan alaluokkaa *persoonalliset tekijät*.

Klusterointia tehdessä muodostimme kaksi taulukkoa analyysiyksiköiden *kokemukset moniammatillisen yhteistyön toimivuudesta ja kokemukset hyvinvointialueen tuomasta muutoksesta* mukaisesti. Taulukoihin kokosimme redusoinnin vaiheessa muodostetut pelkistetyt ilmaukset sekä klusteroinnissa muodostuneet alaluokat.

Analyysin seuraava vaihe oli abstrahointi, eli käsitteellistäminen, jossa aineistosta muodostetaan teoreettisia käsitteitä valikoidun tiedon pohjalta (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 93). Lähdimme jatkamaan taulukkoa ja kokosimme alaluokista kuvaavia yläluokkia ja yläluokista muodostimme pääluokkia. Tässä vaiheessa tukenamme oli taas Bronsteinin (2003) mallin käsitteet, joita hyödynsimme muutamien luokkien käsitteellistämisessä. Molemmista analyysiyksiköistä *kokemukset moniammatillisen yhteistyön toimivuudesta* sekä *kokemukset hyvinvointialueen tuomasta muutoksesta* alle muodostimme kolme pääluokkaa, jotka vastaavat tutkimusongelmaan. Taulukko 1 toimii esimerkkinä analysoinnissa käytetystä taulukosta osana ensimmäistä tutkimuskysymystä.

Pelkistetyt ilmaukset (redusointi)	Alaluokat (Klusterointi)	Yläluokat	Pääluokat
❖ Koulupsykologin, -terveydenhoitajan ja -lääkärin puuttuminen koulusta ❖ Oppilashuolto laiminlyötynä pitkään, sillä terveydenhoitaja ja koulu-psykologi puuttuvat ❖ Psykologi on puuttunut koulustamme jo kaksi vuotta	Pula sosiaali- ja terveysalan ammattilaisista	Henkilöstöresurssit	Resurssit
❖ Oppilashuoltohuoltoon osallistuvien suuri vaihtuvuus ❖ Meillä on pysynyt sama porukka	Ammattilaisten vaihtuvuus/pysyvyys		
❖ Suuret oppilasmäärät	Oppilasmäärät		
❖ Ainainen kiire ❖ Tekemistä ja päätöksiä leimaa kiire ❖ Eipä ole juuri aika eikä raharesurssia ❖ Oppilashuoltotyö palkatonta vapaa-aikatoimintaa	Ajan puute	Aikaresurssit	
❖ Työtilojen vaihtuminen jopa saman oppitunnin aikana ❖ Työtilojen jakaminen muiden ammattilaisten kanssa	Työtilojen puute	Työtilat	

Taulukko 1. Esimerkki aineiston abstrahoitumisesta ensimmäisessä analyysiyksikössä.

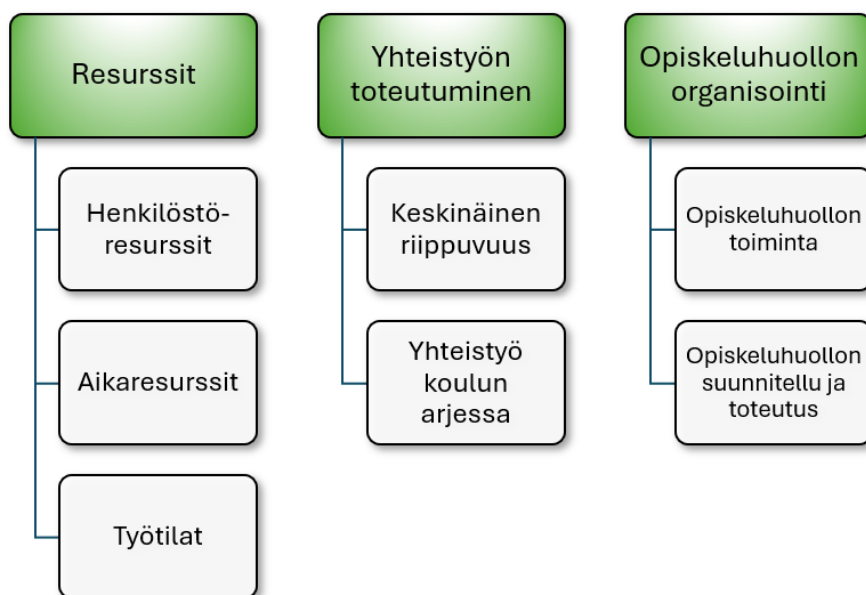
Aineiston luokittelu kaipaakin rinnalleen tutkijan vahvaa tulkintaa, ja tulokset muodostuvat tutkijan tulkintojen kautta (Kiviniemi 2010, 73). Kun saimme aineiston luokittelun täysin valmiiksi, aloimme tarkastelemaan vastauksia ammattiryhmittäin. Selvitimme, mitkä luokat esiintyvät missäkin ammattiryhmässä. Käsittelimme aineistoa jokaisen ammattiryhmän kohdalla analyysiyksiköittäin pääluokka kerrallaan, minkä jälkeen syvennyimme ylä- ja alaluokkien tarkasteluun. Näin pystyimme muodostamaan jokaisesta ammattiryhmästä

vastauksia tutkimusongelmaan, sekä loimme mahdollisuuden vertailla niiden samankaltaisuuksia taikka eroavaisuuksia. Oma tulkintamme oli vahvasti läsnä tässä työvaiheessa, sillä ammattiryhmien väliset erot muodostuivat tulkintamme ja teoreettisen ymmärryksemme kautta.

5 Tutkimustulokset

5.1 Kokemukset moniammatillisen yhteistyön toimivuudesta

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla selvitimme opiskeluhoollon ammattilaisten kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä. Analyysiyksikkönä toimi *kokemukset moniammatillisen yhteistyön toimivuudesta*. Sisällönanalyysillä muodostui kolme pääluokkaa (Kuvio 3) tähän analyysiyksikköön. Pääluokat kuvaavat opiskeluhoollon ammattilaisten tärkeimpiä kokemuksia moniammatillisen yhteistyön toimivuudesta. Tulosten mukaan ammattilaiset kokevat opiskeluhoollon organisoinnin, resurssien ja yhteistyön toteutumisen vaikuttavan moniammatillisen yhteistyön toimivuuteen. Tässä luvussa esittelemme tuloksia ammattiryhmittäin käyttäen tukena Kuvion 3 mukaista luokittelua. Kuviossa 3 on analyysissä muodostetut pääluokat vihreällä ja pääluokkien alapuolella näkyvät yläluokat.

Kuvio 3. Opiskeluhoollon ammattilaisten kokemukset moniammatillisen yhteistyön toimivuuteen vaikuttavista tekijöistä.

5.1.1 Opettajat

Opettajien kokemukset moniammatillisen yhteistyön toimivuudesta koostuvat yhteistyön toteutumisen kuvailusta sekä resurssien vaikutusten näkymisessä yhteistyössä. Opettajien kokemuksissa ajanpuutteen nähdään vaikuttavan vahvasti moniammatillisen yhteistyön

toimivuuteen. Kiire ja työssä koettu aikapaine ovat merkittävimpiä työkuormitustekijöitä, joilla on vahva vaikutus työhyvinvointiin (Karhula ym. 2020).

Opiskeluhoolto toimii "työajan jälkeen"

Opettajat kertovat resurssipulan, erityisesti ajanpuutteen, näkyvän yhteistyön toteutumisessa. Opiskeluhoollolle ei ole opettajien mukaan varattu riittävästi aikaa, vaan työaika kuluu opetustyöhön ja käytännön asioihin. Yhteistyön toimivuus vaatii kaikilta yhteistyöhön osallistuvilta hallittavissa olevaa työmäärää, sillä muuten yhteistyö hankaloituu (Bronstein 2003). Ajanpuutteen lisäksi opettajat kertovat henkilöstöresurssien roolista yhteistyön toimivuudelle.

Moniammatillisen opiskeluhooltoryhmän työskentelyyn on tuonut haasteita koulupsykologin, -terveydenhoitajan ja -lääkärin puuttuminen koulusta

Opettajat kuvailevat jatkuvan sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten puuttumisen vaikuttavan suuresti yhteistyön toimivuuteen. Moniammatillinen yhteistyö on erittäin haastavaa, ellei mahdotonta, mikäli eri alojen ammattilaisia puuttuu kokonaan opiskeluhoollon työryhmästä. Opettajilla on kokemuksia etenkin koulupsykologin puuttumisesta opiskeluhooltoryhmästä.

Koululääkäri ja terveydenhoitaja ovat erittäin kiireisiä ja varattuja

Opettajat kuvailevat sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten puuttumisen lisäksi heidän kiireellisyytensä näkyvän yhteistyössä. Ajanpuute sekä pula sosiaali- ja terveysalan ammattilaisista nivoutuvatkin yhteen opettajien kokemuksissa. Ei ole aikaa toteuttaa moniammatillista yhteistyötä eikä ammattilaisia, joiden kanssa sitä toteuttaa.

Resurssipulan lisäksi opettajat kuvailevat yhteistyön toteutumista. Opettajat kokevat paljon ammatillista yksinjäämistä opiskeluhoollon toiminnassa.

Keskustelu on monipuolista, mutta tositilanteissa opettaja jää selviämään opiskelijan pulmien kanssa yksin. – Kuitenkin toiset olettavat opettajan kertovan aina kaikki muille, mutta opettajalle ei kerrota mitään. Opettaja jää yksin.

Opettajan kokemuksen mukaan moniammatillinen yhteistyö muiden ammattilaisten kanssa toimii yleisellä tasolla, mutta oppilaan kohdatessa henkilökohtaisia vaikeuksia, opettaja joutuu selvittämään ne yksin. Keskinäinen riippuvuus on osa toimivaa moniammatillista työskentelyä ja sen toteutuessa ammattilaiset voivat luottaa muihin ryhmän jäseniin

(Bronstein 2003). Kommunikoinnin puutteen takia opettajalle syntyy kokemus yksinjäädämisestä ja siitä, että muut ammattilaiset eivät ole hänen tukena. Kommunikoinnin ongelmat voivat olla este toimivalle yhteistyölle (Pernaa ym. 2023).

Moniammatillisen työryhmän jäsenet eivät tee yhteistyötä koulun suuntaan, heitä ei näe juuri koskaan eivätkä ole mukana koulun arjessa.

Opettaja kokee yhteistyön ammattilaisten välillä olevan puutteellista, mikä hankaloittaa yhteistyötä koulun arjessa. Yhteistyötä ei juurikaan ole ja tämän nähdään johtuvan moniammatillisen työryhmän jäsenten eriytymisestä koulun arjessa. Toimiva yhteistyö vaatii vapaaehtoista halua työskennellä yhdessä yhteisen tavoitteen eteen (Knackendoffel 2007, 2).

Koulun sisäinen moniammatillisuus toimii tosi hyvin.

Muutama opettaja kuvailee moniammatillisen yhteistyön toimivan hyvin. Tällaiset kokemukset ovat kuitenkin vähemmistöä. Nostamme ne esille, sillä ne ovat tärkeitä tulosten kannalta. Jossakin ammattiryhmissä ei esiintynyt ainuttakaan positiivista kokemusta.

5.1.2 Rehtorit

Kyselyyn vastanneet rehtorit painottavat resurssien vaikutusta moniammatillisen yhteistyön toimivuudessa. Lisäksi rehtorit kuvailevat yhteistyötä koulun arjessa sekä ammattilaisten välistä keskinäistä riippuvuutta.

Haastavaa on oppilashuoltoon osallistuvien suuri vaihtuvuus jokaisella sektorilla ja virkojen täyttämättömyys, jolloin ryhmiä ei saada kasaan.

Kentällä toimivien psykologien puute on valtava ja heijastuu negatiivisesti viime kädessä oppilaiden hyvinvointiin.

Rehtorien kertomuksissa toistuu henkilöstöresurssit yhtenä suurimmista ongelmista yhteistyön toimivuudelle. Etenkin pula sosiaali- ja terveysalan ammattilaisista sekä erityisesti siihen liittyvä psykologien puute nähdään suurena ongelmana. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten puuttumisen lisäksi rehtorit mainitsevat henkilöstön suuren vaihtuvuuden.

Aikaa kuluu liikaa juoksevien asioiden hoitamiseen.

Henkilöstöressurssien lisäksi rehtorit mainitsevat aikaresurssin merkityksen yhteistyölle. Ajanpuute vaikuttaa heidän mukaansa etenkin yhteisöllisen opiskeluhoitotyön toteuttamiseen. Rehtorien työnkuva on laaja, jolloin työaika ei aina riitä opiskeluhoitotyön asioihin.

Rehtoreilla on erinäisiä kokemuksia yhteistyön toteutumisesta omissa kouluissaan. Yhteistyön toteutumiselle on olennaista ammattilaisten välinen keskinäinen riippuvuus, jota tässä yhteydessä kuvaillaan ammattilaisten ymmärryksenä omasta sekä muiden ammattilaisten rooleista ryhmän jäsenenä sekä luottamuksena toisia ammattilaisia sekä heidän asiantuntemustansa kohtaan (Bronstein 2003).

Olen kahden koulun rehtori ja molemmissa kouluissa on totuttu työskentelemään moniammatillisessa opiskeluhoitoryhmässä. Koen, että työ on sujunut hyvin ja olemme voineet auttaa oppilaita.

Ryhmän toimintaan vaikuttaa liiaksi persoonat.

Rehtorien positiiviset kokemukset liittyvät yhteisen historian jakamiseen moniammatillisen työryhmän kanssa. Sen lisäksi, että persoonalliset tekijät koetaan vahvuutena ryhmän toiminnassa, rehtorit voivat kokea niiden vaikuttavan liiallisesti ryhmän toimintaan. Erilaiset persoonalliset tekijät tuovat ryhmään lisää moninaisuutta. Moninaisuus voi vaikuttaa ryhmän toimintaan vahvistavasti tai kielteisesti. (Helkama ym. 2007, 263) Moniammatillinen yhteistyö on aina moninaista, sillä Helkaman ym. (2007) mukaan erilaiset työtehtävät, työkokemus ja koulutus moninaistavat ryhmää. Persoonallisten tekijöiden vaikutuskelta ei voi välttyä ja rehtorien kertomuksissa esiintyy niin myönteisiä kuin kielteisiä vaikutuksia ryhmän moninaisuudesta.

5.1.3 Koulun muu henkilökunta

Koulun muu henkilökunta kokee resurssien sekä opiskeluhoitotyön organisoinnin olevan vahvasti yhteydessä yhteistyön toimivuuteen. Resursseista henkilökunta nosti aikaresurssit suureen rooliin.

Resurssia ei ole työtehtäviin nähden riittävästi.

Suuressa koulussa moniammatillinen yhteistyö on aina ollut haastavaa eri ajan paikalla olevien työntekijöiden vuoksi.

Koulun muu henkilökunta mainitsee resurssit yhteistyöhön vaikuttavana tekijänä. Henkilökunta kertoo haasteelliseksi eri aikoihin koululla olevat ammattilaiset, jolloin ei synny arjen kohtaamisia ja moniammatillista yhteistyötä on vaikeaa toteuttaa. Ammattilaiset saattavat joutua jakamaan tiloja, mikä liittyy työtilojen puutteeseen taikka jakautua useaan eri kouluun töihin henkilökunnan puutteiden vuoksi. Resurssipulan lisäksi koulun muu henkilökunta nostaa opiskeluhuollon organisointiin liittyviä haasteita.

Nykyisellään moniammatillisen yhteistyön, erityisesti suunnittelevan ja kehittävän, edelle tulee kiireellisempiä asioita ja struktuuri häviää.

Moniammatillisen toiminnan järjestäytyminen on vain osittain organisoitua.

Opiskeluhuollon järjestämisvastuu on rehtorilla ja sitä tulee toteuttaa opetussuunnitelman mukaisesti (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014). Rehtori vastaa toiminnan organisoinnista ja johtamisesta. Yhteistyön onnistuminen on osittain johtamisen varassa, sillä oikeanlaisella johtamisella on mahdollista sujuvoittaa ryhmän yhteistyötä ja parantaa sen laatua (Viitala & Jylhä 2019, 212). Organisoinnilla on vahva vaikutus moniammatilliseen yhteistyöhön. Osa henkilökunnasta kokee organisoinnin epäonnistuneen, sillä opiskeluhuollon suunnittelun koetaan olevan puutteellista ja joskus se on vain yhden henkilön varassa eikä vastuuta ole jaettu ammattilaisten kesken.

5.1.4 Kouluterveyden- ja sairaanhoitajat

Tutkimukseen osallistuneilla kouluterveyden- ja sairaanhoitajilla on kokemuksia erityisesti resursseihin sekä opiskeluhuollon organisointiin liittyvistä tekijöistä. Keskinäinen riippuvuus ja opiskeluhoitoryhmän jäsenten yhteinen historia luovat positiivisia kokemuksia opiskeluhuollon parissa työskentelyssä.

Isot oppilasmäärät, resurssit vähäiset.

Kouluterveyden- ja sairaanhoitajat korostavat resurssien vaikutusta yhteistyön toimivuudelle. Ajan puute ja liian suuret oppilasmäärät toistuvat hoitajien vastauksissa. Osa mainitsee ajan

puutteen ja väsymyksen heikentävän yhteistyön onnistumista sekä myös itse työn tekemistä ja mahdollisuuksia kouluttautumiseen. Kouluterveyden- ja sairaanhoitajat kertovat muita ammattiryhmiä enemmän epätietoisuudesta liittyen opiskeluhuoltoon ja moniammatilliseen yhteistyöhön.

Sairaanhoitajia ei ilmeisesti vielääkään virallisesti lasketa kuuluvaksi oppilashuoltoon. Ainakin jotkut ammattiryhmät vetoavat tiedonsiirrossa tähän.

En ole tiennyt, että moniammatillisella opiskeluhuoltoryhmällä on johtaja. En ole koskaan kuullutkaan. Kuka se on?

Osalla kouluterveyden- ja sairaanhoitajista on puutteellinen ymmärrys opiskeluhuoltoryhmän kokoonpanosta sekä sen toiminnasta, suunnittelusta ja toteutuksesta. Etenkin heidän oma roolinsa opiskeluhuoltoryhmässä mietityttää joitakin vastaajia. Tämä ei palvele moniammatillista yhteistyötä, sillä selkeä roolijako yhteistyössä on merkityksellistä, jotta ryhmä voi toimia optimaalisesti saavuttaakseen yhteisen tavoitteen (Strijbos, Martens, Jochems & Broers 2004). Lisäksi osa hoitajista kokee koulun ja sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisten näkemyksen yhteistyöstä eroavan toisistaan.

Koulun vs. muun opiskeluhuoltoryhmään kuuluvien näkemys ryhmän tarkoituksesta ja tehtävistä ei edelleenkään oikein kohtaa. Tapaamiset jäivät kovin merkityksettömiksi.

Olisi vielä paljon kehitettävää, jotta yhteistyö ja yhteinen tavoite ja säännölliset ryhmän tapaamiset tavoitteineen nähtäisiin tärkeinä.

Ammattilaisten vastakkainasettelu ja vähättelevä suhtautuminen opiskeluhuoltotyöhön heikentävät yhteistyön toteutumista kouluterveyden- ja sairaanhoitajien kokemuksen mukaan. Yhteistyö koulun arjessa voi olla hankalaa, jos ammattilaisten näkemykset opiskeluhuoltoryhmän tehtävistä ja toiminnasta eroavat paljon toisistaan. Toimiakseen moniammatillinen yhteistyö vaatii tavoitteiden kollektiivista omistajuutta, eli kaiken toiminnan yhteistä suunnittelua sekä toteuttamista ammattilaisten välillä, jotta tavoite voidaan saavuttaa (Bronstein 2003). Kun yhteistyötä ei pidetä tärkeänä eikä toisia ammattilaisia arvosteta, moniammatillinen yhteistyö ei voi onnistua, jolloin opiskeluhuolto ei voi toimia parhaalla mahdollisella tavalla. Toimiva yhteistyö vaatii luottamusta ja vastavuoroisuutta (Mönkkönen ym. 2022).

Meillä on sama porukka pysynyt ja ovat loisto tyyppejä.

Ryhmän yhteinen historia ja persoonien kohtaaminen on tärkeää yhteistyön toimivuudelle hoitajien näkökulmasta. Moniammatillisuudelle tärkeä keskinäinen riippuvuus näkyikin kouluterveyden- ja sairaanhoitajien vastauksissa heidän kuvaillessaan onnistunutta yhteistyötä.

5.1.5 Koulukuraattorit

Kyselyyn vastanneet koulukuraattorit näkevät resurssien ja opiskeluhuollon organisoinnin tärkeänä osana moniammatillisen yhteistyön toimivuutta. He kuvailevat myös yhteistyön toteutumista. Kuraattorien vastauksissa jokainen pääluokka on suuressa roolissa, kun taas muiden ammattiryhmien kohdalla vastaajat tuovat esille yhden tai kahden pääluokan sisältöjä.

Koulukuraattorit kertovat resurssien yhteydessä erityisesti sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten puutteesta eli henkilöstöresursseista sekä työtilojen puutteesta. Seuraavissa sitaateissa kuraattorit kuvailevat resurssipulan tuomia haasteita.

Oppilashuoltomme on myös ollut laiminlyötynä jo todella pitkään, sillä koulultamme on puuttunut monta kuukautta terveydenhoitaja ja koulupsykologi.

Työtilat ovat aivan yhtä riittämättömät ja toimimattomat kuin ennenkin. Työtiloja saattaa pahimmassa tapauksessa joutua vaihtamaan jopa saman oppitunnin aikana tai ainakin useasti saman päivän aikana.

Koulukuraattorit kertovat pulan koulupsykologeista ja terveydenhoitajista haastavan yhteistyön toteuttamista. Resurssipula aiheuttaa työntekoa leimaavaa kiirettä, puutteita toiminnan kehittämisessä sekä haastaa opiskeluhuoltotyön toteuttamista. Työtilat koetaan riittämättömiksi, mikä ammattilaisten mukaan heikentää työn laatua. Koulukuraattorit kertovat pysyvien tilaratkaisujen puutteen kuormittavan työtä ja aiheuttavan epävarmuutta. Tavarointa joutuu kantamaan mukana, kun asiaankuuluvia säilytystiloja ei tarjota. Oppilaiden oikeus opiskeluhuoltopalveluihin voi heikentyä, kun työtiloja ei ole saatavilla. Johtajan tulisi järjestää kaikille ammatilaisille asianmukaiset työtilat ja kuraattorien mukaan ongelmat niiden järjestämisessä liittyvät rehtorien ymmärtämättömyyteen kuraattorien työtä ja sen tarpeita kohtaan. Seuraavissa sitaateissa on kuraattorien pohdintoja opiskeluhuollon organisointiin liittyvistä seikoista, joihin kuuluu muun muassa tieto opiskeluhoitoryhmän

kokoonpanosta. Opiskeluhuollon hyvä ja koulun tarpeet huomioiva organisointi mahdollistaa toimivan moniammatillisen yhteistyön opiskeluhoitoryhmässä (Honkanen & Suomala 2009, 80-85). Toisaalta jos toiminnan organisointi on hyvin puutteellista, voi yhteistyön toteuttaminen olla haastavaa.

Kuka teidän mielestä kuuluu moniammatilliseen opiskeluhoitoryhmään?—

Käytäntöön vieminen puuttuu niin kauan kun oppilaat/ huoltajat eivät ole kiinteä osa oppilashuortoryhmää.

Koulukuraattorit tuovat esille opiskeluhuollon toimintaan liittyen epätietoisuutta opiskeluhoitoryhmän kokoonpanosta. Epätietoisuuden lisäksi eräs kuraattoreista kyseenalaistaa opiskeluhoitoryhmän kokoonpanoa ja siihen osallistuvien ammattilaisten tarvetta ryhmälle ihmettelemällä, mitä jotkut ammattilaiset ylipäätään tekevät opiskeluhoitoryhmän kokouksissa. Toinen kuraattori puolestaan painottaa, että opiskeluhuollon käytäntöön vieminen onnistuu ainoastaan silloin, kun kaikki osapuolet, myös oppilaat ja huoltajat, ovat osallisia ryhmän toiminnassa. Ryhmän kokoonpanon lisäksi koulukuraattorit nostavat esille ryhmän epäselkeää toimintaa ja johtamista sekä opiskeluhoitotyön laiminlyömistä.

Rehtoreilla on edelleen hyvin vaihteleva ymmärrys ja osaaminen johtaa ja hyödyntää sekä kehittää moniammatillista yhteistyötä ja OHR:n toimintaa.

Moniammatillinen yhteistyö opiskeluhoitoryhmissä vaatii ryhmän jäsenten sitoutumista yhteiseen agendaan.

Opiskeluhoitoryhmän toiminta on moniammatillista yhteistyötä, joka parhaimmillaan antaa mahdollisuuksia oppilaan tukemiseksi. Yhteistyö vaatii kuitenkin onnistuakseen tietoista tiedon, käytänteiden sekä tavoitteiden jakamista sekä ammattilaisten välistä luottamusta. (Pärnä 2012, 40-41.) Koulukuraattorit nostavatkin esille ammattilaisten sitoutumattomuutta ryhmän toimintaan, puutteellista ymmärrystä sen tarkoituksista ja tavoitteista sekä johtamisen vaikutusta ryhmän toiminnalle. Kuraattorit tuovat vahvasti esille yhteisöllisen opiskeluhuollon merkityksen sekä sen laiminlyömistä.

Yhteisöllisen oppilashuollon toiminta on edelleen samalla tolalla kuin aiemmin, eli kokoonnutaan syksyllä ja keväällä 3 kertaa ja ei ole mitään suunnitelmaa mitä asioita pitäisi käsitellä

Työ on muuttunut samaksi kuin 1990 alussa, jolloin hoidettiin vain mielenterveyttä ja päihdeongelmia, nyt hoidetaan ahdistusta ja koulupoissaoloja, eikä aikaa yhteisölliselle oppilashuoltotyölle jää nimeksikään.

Koulukuraattorit kokevat, ettei yhteisölliselle opiskeluhuollolle ole tilaa eikä aikaa koulun arjessa. Opiskeluhuoltoryhmän kokousten suunnittelemattomuus sekä toiminnan epäselkeys heikentävät yhteisöllistä opiskeluhoitoa. Näiden lisäksi kuraattorit kertovat persoonallisten tekijöiden voivat haastaa tai edistää yhteistyötä. Ammattilaisten persoona, asenne ja käytös voivat luoda kaltoinkohtelevan ilmapiirin yhteistyöhön. Toisaalta moniammatillisen yhteistyön toimiessa työskentelyn kuvaillaan olevan avointa, luottamuksellista sekä kunnioittavaa.

Työskentelyyn vaikuttaa paljon koulun toimintakulttuuri ja millaisella työotteella orientoituneita ihmisiä oppilashuollossa, koulun johdossa ja opettajakunnassa työskentelee.

Oppilashuoltotyö on yksinäistä ja kuormittavaa työtä.

Kyselyyn vastanneet koulukuraattorit kokevat yhteistyön toteutumiselle tärkeäksi keskinäisen riippuvuuden ja siihen liittyvät persoonalliset tekijät sekä ammatillisen yksin jäämisen. Opiskeluhuoltotyö koetaan kuormittavaksi juuri yhteistyön puutteen takia.

Moniammatillista yhteistyötä lisäämällä voitaisiin tukea myös ammattilaisten työssä jaksamista, jos edellytykset yhteistyön tekemiselle olisivat paremmat

Koulujen hyvinvointityöryhmien monialaisuus toimii; avoimuus, luottamus, kunnioitus ja kokoontumisten säännöllisyys luovat työskentelyn pohjan

Osa koulukuraattoreista kertoo saaneensa työryhmältä tukea ja yhteistyön tuottavan tulosta. Eräs kuraattori kertoo moniammatillisen yhteistyön toimivan, kun työskentelyn pohjana toimii avoimuus, luottamus sekä kunnioitus ja opiskeluhuoltoryhmän kokoontumiset ovat säännöllisiä ja suunniteltuja. Yksi kuraattoreista kertoo, miten toimiva ja hyvin suunniteltu moniammatillinen yhteistyö voisi tukea myös ammattilaisten jaksamista ja näin heidän työhyvinvointiaan. Jaettu vastuu ja toteutus rasittavat yksittäistä työntekijää vähemmän (Kontio 2013, 183).

5.1.6 Koulupsykologit

Koulupsykologit kuvaavat kokemuksiaan moniammatillisen yhteistyön toimivuudesta kertomalla opiskeluhuollon organisointiin liittyvistä tekijöistä. He kuvaavat persoonallisten tekijöiden vaikutusta yhteistyön toimivuuteen. Muista ammattiryhmistä poiketen resurssien vaikutuksen kuvailu jää psykologeilla vähemmälle.

Kaikki ovat yhtämieltä siitä, että opiskeluhuollon toiminta on sekavaa.

Koulupsykologeilla on kokemus, että opiskeluhuollon toiminta on puutteellisesti organisoitua ja näin ollen epäselkeää. Tämä vaikuttaa moniammatillisen opiskeluhuollon toimivuuteen, sillä toiminnalla ei ole yhteisiä tavoitteita tai toimintamalleja, johon pystytään nojautumaan. Bronstein (2003) mallin mukaan tässä tilanteessa opiskeluhoitoryhmän toiminnasta puuttuu tavoitteiden kollektiivinen omistajuus.

Eihän opiskeluhuollolla ole selvää yhteistä toimintamallia. Kaikki näyttää perustuvan siihen, miten henkilökohtaiset suhteet toimivat. Laitetaan porukka kasaan ja toivotaan parasta - periaatteella. Joskus onnistuu ja joskus ei.

Yksi koulupsykologi ottaa vastauksessaan kantaa sekä henkilökemioiden vaikutukseen että toiminnan organisointiin. Hänen mukaansa yhteisten toimintamallien puuttuminen johtaa siihen, että opiskeluhoitoryhmän toimivuus jää henkilökemioiden varaan. Vastauksissa henkilökemiat esiintyvät sekä moniammatillista yhteistyötä edistävänä tekijänä että ryhmän toimintaa haastavana.

Joissakin kouluissa yhteisöllinen työ näyttäytyy pakollisena pahana, minkä vuoksi mielestäni ryhmässä ei synny hyvää ideointia eikä asioihin käytetä juuri aikaa tai suunnitella.

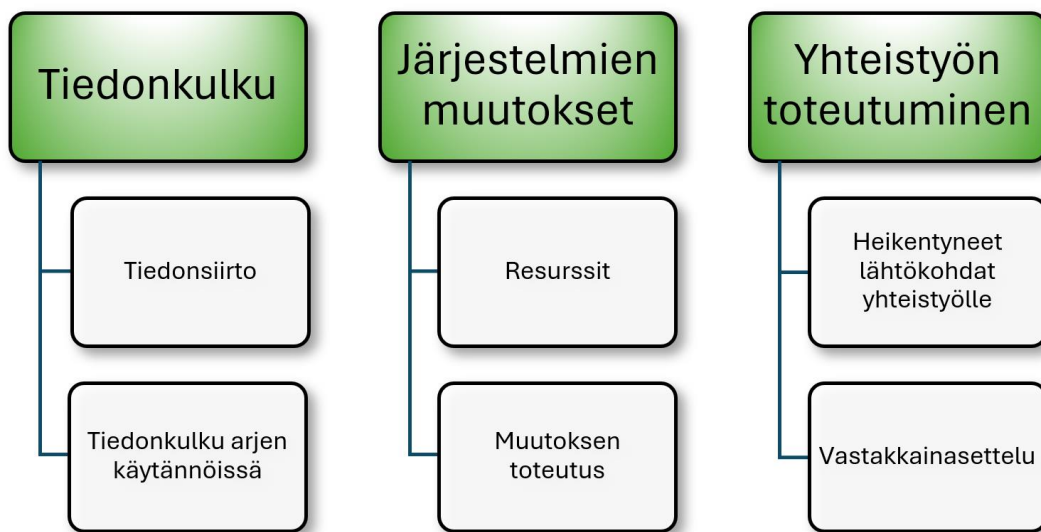
Koulupsykologit kuvailevat, miten kaikilla ryhmän jäsenillä ei aina ole kiinnostusta toteuttaa yhteisöllistä opiskeluhoitoa, jolloin ryhmän toiminta ei palvele tarkoitustaan. Ryhmän toimintaan ei käytetä aikaa, jolloin yhteistyön toteuttaminen käy mahdottomaksi.

5.2 Kokemukset hyvinvointialueen tuomasta muutoksesta

Toisen tutkimuskysymyksen avulla selvitimme miten eri ammattiryhmät kokevat hyvinvointialueiden tuoman muutoksen moniammatillisessa opiskeluhoitotyössä sekä miten

nämä kokemukset mahdollisesti eroavat toisistaan. Tästä eteenpäin käytämme hyvinvointialueista lyhennettä ”hva”. Sisällönanalyysillä muodostimme analyysiyksikön *kokemukset hyvinvointialueen tuomasta muutoksesta*. Analyysiyksikkö koostuu kolmesta pääluokasta, jotka ovat yhteistyön toteutuminen, tiedonkulku sekä järjestelmien muutokset. Muutoksen myötä lähtökohdat yhteistyön tekemiselle ovat heikentyneet ja ammattilaisten välille on muodostunut vastakkainasettelua. Tiedonkulun ongelmia esiintyy runsaasti sekä arjen käytännöissä että tietosuojamuutosten myötä. Järjestelmämuutokset ovat tuoneet mukanaan resursseihin liittyvää vaihtelua. Suuri osa ammattilaisista kokee muutoksen näkyvän yhteistyön toteutumisessa. Vain muutama vastaaja kokee työn pysyneen samanlaisena.

Esittelemme tuloksia ammattiryhmittäin Kuvion 4 mukaisen luokittelun avulla. Kuviossa 4 on analyysissä muodostetut pääluokat vihreällä ja pääluokkien alapuolella näkyy yläluokat.

Kuvio 4. Opiskeluhoollon ammattilaisten kokemuksia hyvinvointialueen tuomasta muutoksesta.

Kyselyssä ammattilaisia pyydettiin antamaan kouluarvosana (4-10) moniammatilliselle yhteistyölle ennen hyvinvointialueiden toiminnan alkamista sekä hyvinvointialueuudistuksen aloitettua toimintansa. Nostimme arvosanat tuloksiin, sillä ne kuvaavat ammattilaisten kokemusta muutoksen vaikutuksista yhteistyön toteuttamiselle. Alla olevassa Taulukossa 2 näkyy laskettu keskiarvo arvosanoista ennen uudistusta sekä sen jälkeen ammattiryhmittäin. Kuten seuraavassa taulukossa näkyy, jokaisen ammattiryhmän antamat arvosanat ovat heikentyneet uudistuksen jälkeen.

Ammattiryhmä	Kouluarvosana (4-10) moniammatilliselle yhteistyölle ennen hyvinvointialueiden toiminnan alkamista	Kouluarvosana (4-10) moniammatilliselle yhteistyölle hyvinvointialueiden aloitettua toimintansa
Opettajat	8,4	7,2
Rehtorit	8,1	7
Koulun muu henkilökunta	8,4	7
Kouluterveyden- ja sairaanhoitajat	8,3	7,6
Koulukuraattorit	8,1	6,9
Koulupsykologit	7,6	6,4
Kokonaisarvosana	8,2	7

Taulukko 2. Opiskeluhoitotryhmän ammattilaisten antama kouluarvosana moniammatilliselle yhteistyölle ennen ja jälkeen hyvinvointialueita.

5.2.1 Opettajat

Opettajat kokevat hyvinvointialueiden tuoneen muutosta tiedonkulkuun. Tiedonkulku sekä erityisesti siihen liittyvien tiedonsiirron muutosten ja tietosuojamuutosten nähdään heikentäneen yhteistyötä. Sote-uudistuksen myötä järjestelmät opiskeluhoollissa ovat muuttuneet, sillä osa palveluista on siirtynyt hyvinvointialueiden hallintaan. Muutos näkyy resursseissa, muun muassa pula sosiaali- ja terveysalan ammattilaista sekä kiire ovat lisääntyneet. Opettajien mukaan muutos on toteutettu ja johdettu puutteellisesti. Opettajat kokevat, että yhteistyön tekemisen lähtökohdat ovat heikentyneet hyvinvointialueuudistuksen myötä.

Opettajat antoivat ennen hyvinvointialueuudistusta moniammatilliselle yhteistyölle arvosanan 8,4. Uudistuksen jälkeen opettajien arvosana yhteistyölle on 7,2. Opettajat kokevat muutoksen vaikuttaneen heikentävästi moniammatillisen yhteistyön toteutumiseen. Heikentymisen

kokemus johtuu suuresti tietosuojamuutoksista, jotka ovat rajoittaneet tiedonkulkua kouluhenkilökunnan ja hva:n työntekijöiden välillä, kuten seuraava sitaatti osoittaa.

*Wilman käyttöoikeuksien poistaminen HVA työntekijöiltä on hankaloittanut tiedon-
siirtoa todella paljon ja lisännyt opettajan työmäärää.*

Opettajat kertovat tietosuojamuutosten hankaloittavan työntekoa. Tämä näkyy muun muassa siten, että opettajien työaikaa kuluu lupaprosesseihin heidän välittäessään oppilaiden tietoja hva:n työntekijöille. Opettaja ei saa jakaa oppilaiden henkilökohtaisia tietoja hyvinvointialueelle siirtyneille työntekijöille ilman erillistä lainmukaista perustetta ja lupaa (Opetushallitus 2024e). Tähän liittyen Wilman käyttörajoitukset hyvinvointialueelle siirtyneille sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille nähdään todella suurena epäkohtana muutokseen liittyen. Opettajat kertovat tietosuojamuutosten sekä Wilman käytön rajoitusten aiheuttavan heille enemmän työmäärää muun muassa kirjausten lisääntymisen sekä ylimääräisen tiedottamisen vuoksi. Tiedonkulku molempiin suuntiin on heikentynyt ja sitä kuvataan aiempaa sirpaloituneemmaksi.

Opettajien mukaan resurssit ovat niukentuneet, mikä näkyy opettajien työmäärän lisääntymisenä ja yksilötyön kuormituksen kasvamisena. Lisäksi pula sosiaali- ja terveysalan ammattilaisista on lisääntynyt, ja sen myötä palvelut ovat ruuhkautuneet entisestään. Toisaalta osa opettajista mainitsee, että psykologien puute on jo ennen hyvinvointialueelle siirtymistä ollut suurta. Muutosta tilanteeseen ei ole tullut, kuten seuraavasta sitaatista näkyy.

*Ennen ja jälkeen hyvinvointialueita alueeltamme on puuttuneet psykologin palvelut.
Tämä heikentää huomattavasti tuen saantia alueellamme.*

Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten puute sekä aikaisemmin mainittu tiedonkulun heikentyminen lisäävät opettajien kiirettä työssä. Opettajat mainitsevat myös muiden ammattilaisten olevan kiireisempiä kuin aikaisemmin, eikä heitä saa tavoitettua aikaisempaan tapaan. Ammattilaisten jatkuva kiire sekä lisääntynyt työmäärä heikentävät mahdollisuuksia toteuttaa moniammatillista yhteistyötä. Tämä näkyy muun muassa siten, että arjen kohtaamisia koulussa on vähemmän kuin aikaisemmin, sillä ammattilaiset eivät ehdi kiireen keskeltä kohtaamaan toisiaan tai oppilaita. Jatkuva kiire työssä on myös kuormitustekijä, joka heikentää työntekijän suorituskkyä (Nummelin 2008, 22–23).

*Oppilashuoltopalveluiden organisoinnissa HVA on noin vuoden myöhässä.
Suunnittelu ja sopimukset olisi pitänyt hoitaa paljon aikaisemmin.*

Osa opettajista kokee, että hyvinvointialueuudistus on suunniteltu puutteellisesti. He näkevät tämän osasyynä opiskeluhuollon ja moniammatillisen yhteistyön heikentymiseen. Toisaalta osa opettajista tuo esille, että hyvinvointialueiden toiminnan järjestäminen on vielä niin vaiheessa, että muutoksia voi olla liian aikaista kommentoida.

5.2.2 Rehtorit

Ennen hyvinvointialueelle siirtymistä, rehtorit antoivat kouluarvosanan 8,1 moniammatilliselle yhteistyölle koulussaan. Hyvinvointialueiden aloitettua toimintansa arvosana laski 7,0. Rehtorit näkevät moniammatillisen yhteistyön heikentyneen, mutta myös joitakin positiivisia muutoksia muutoksen myötä on tullut. Heikentäviä tekijöitä ovat erityisesti Wilma-tietojärjestelmän käyttörajoitukset ja sen myötä vaikeutunut tiedonkulku. Muutos on myös lisännyt byrokratiaa ja sosiaali- ja terveysalan työntekijöitä puuttuu opiskeluhoitotryhmästä aiempaa enemmän. Positiivisia kokemuksia muutoksesta on tuottanut hyvinvointialueella kokeiluun tullut työryhmä, jonka tarkoituksena on edistää oppilaiden hyvinvointia opiskeluhuollon tukena.

Hyvinvointialueille siirtymisen jälkeen rehtorit kertovat tietosuojamuutosten hankaloittaneen yhteistyötä. hva:n työntekijöillä ei ole enää mahdollisuutta päästä lukemaan oppilaan henkilötietoja kunnan ollessa henkilötietojen rekisterinpitäjä. Rehtorit kokevat tietojen luovutuksen muuttuneen erittäin hankalaksi uudistuksen myötä. Tähän liittyen rehtorit ilmaisevat selkeää tyytymättömyyttä Wilma-palvelujärjestelmän uusiin käytönrajoituksiin, joiden myötä hva:n ammattilaisilla ei ole enää pääsyä oppilaiden tietoihin Wilmassa. Seuraava sitaatti toistui useamman kerran rehtorien vastauksissa.

Täysin käsittämätöntä, että osalla ei ole enää wilma-oikeuksia

Näillä oikeuksilla viitataan ammattilaisten oikeuteen nähdä oppilaiden henkilötietoja Wilmasta tai käyttää Wilmaa viestintävälineenä oppilaan tai perheen ja hyvinvointialueen työntekijän välillä. Wilman poistuessa hva:n ammattilaisten käytöstä opiskeluhoitotryhmän yhteinen viestintäkanava puuttuu, mikä heikentää vastavuoroisuuden ja dialogisuuden mahdollisuuksia yhteistyössä.

Varsinaiseen asiaa keskittyminen on tehty hyvin vaikeaksi

Hyvinvointialueiden aloitettua toimintansa ja järjestelmien muututtua ovat rehtorit kokeneet, että työajalla tulee keskityttyä aiempaa enemmän käytännön asioiden hoitamiseen kuin opiskeluhuollon toteuttamiseen. Vaikka jotkut rehtorit kertovat muutosten vasta pikkuhiljaa näkyvän opiskeluhuollon arjessa, osa rehtoreista osaa jo kertoa muutoksen puutteellinen suunnittelun, toteutuksen ja johtamisen haastavan työtä, kuten seuraavassa sitaatissa näkyy.

Hyvinvointialuemuutos on huonosti suunniteltu ja vielä huonommin johdettu.

Hyvinvointialueilla tavoiteltiin tiiviimpää moniammatillista yhteistyötä opiskeluhuoltoon, mutta asiantuntijat ovat jo huomanneet niiden mahdollisesti hankaloittavan yhteistyön toteuttamista (Pernaa ym. 2023). Rehtorien vastauksissa tämä hankaloituminen näkyy. Rehtorit toivovat, että yhteistyö oppilaitoksen ja hyvinvointialueen välillä olisi vähemmän byrokraattista. Byrokraattisuus johtuu täysin sote-alan ammattilaisten siirtymisestä hallinnollisesti hyvinvointialueelle. Näin saumattomampi yhteistyö ei ole toteutunut vaan se on vain hankaloitunut.

Rehtorit kertovat myös koulupsykologipalveluiden romahtamisesta hva-muutoksen myötä. Psykologien puuttuminen on lisännyt kuormaa muiden ammattilaisten, kuten opettajien ja opinto-ohjaajien työssä. Toisaalta mainintoja on myös koulupsykologiresurssin saamisesta. Tämä viittaa siihen, että muutoksella on erilaisia vaikutuksia koulusta sekä hyvinvointialueesta riippuen.

5.2.3 Koulun muu henkilökunta

Koulun muun henkilökunta kokee hyvinvointialueen tuoman muutoksen heikentäneen yhteistyön toteutumista. Etenkin tiedonkulkuun liittyvät tekijät, kuten Wilma-tietojärjestelmän rajoitukset sekä tietosuojamuutokset ovat heikentäneet yhteistyötä. Henkilökunta kokee uudistuksen myötä työmäärän ja kiireen opiskeluhuoltotyössä lisääntyneen ja motivaation työn tekemiseen laskeneen.

Ennen hyvinvointialueuudistusta koulun muu henkilökunta antoi yhteistyölle arvosanaksi 8,4. Uudistuksen jälkeen henkilökunnan antama arvosana on 7. Arvosanojen perusteella hyvinvointialueuudistuksen koetaan heikentäneen moniammatillista yhteistyötä. Seuraavat sitaatit ilmentävät opiskeluhuollon etääntymistä koulun arjesta, joka on yksi yhteistyötä heikentävä tekijä.

Koulukuraattorin ja koulupsykologin esihenkilö on ilmeisesti terveydenhuoltoalan ihminen. Ennen esihenkilö oli koulun arkea ymmärtävä johtava rehtori.

Koulun oppilashuoltohenkilöstöllä tulisi olla aikaa osallistua koulun arkeen. Varsinaiset asiakkaat ovat koulussa eivätkä hyvinvointialueen Teamseissä.

Koulun muu henkilökunta kokee opiskeluhoitoryhmän ammattilaisten esihenkilöiden eriytymisellä olevan kielteinen vaikutus yhteistyön tekemiseen. Yhteisen esihenkilön puuttuessa yhteistyö ei ole enää yhtä saumatonta kuin aikaisemmin. Muutoksen jälkeen sote-ammattilaiset eivät ole olleet samalla tavalla mukana koulun arjessa, koska heidän aikansa kuluu muihin tehtäviin, kuin opiskeluhoollon toteuttamiseen koulussa, kuten hva:n järjestämiin kokouksiin. Yhteistyön kannalta olisi tärkeää pyrkiä kehittämään yhteistyötä muutosten myötä sellaiseksi, että moniammatillinen yhteistyö säilyy toimivana ympäristön tuomista haasteista huolimatta (Kaukoma 2022). Yksi muutoksen myötä tulleista haasteista on ammattilaisten motivaation heikentyminen, kuten seuraava sitaatti osoittaa.

Monen motivaatio työhön on alentunut, koska tiedon saanti ja lupapyynnöt ovat hankaloittaneet sujuvaa yhteistyötä.

Motivaation puutteen koetaan johtuvan muun muassa ammattilaisten liiallisesta kuormituksesta, joka on seurausta muun muassa tiedonkulun haasteiden lisääntymisestä sekä tietosuojamuutoksista. Motivaation puute näkyy esimerkiksi työntekijöiden sitoutumattomuutena. Moniammatillisessa yhteistyössä yhteisten tavoitteiden jakaminen sekä niihin sitoutuminen ovat tärkeitä kulmakiviä. Jos nämä eivät toteudu, yhteistyö ja opiskeluhoollon toiminta kärsii.

Emme saa koko tiimiin yhteyttä niinkuin ennen, sillä osalta henkilöstöstä on poistunut tärkein työkalu Wilma käytöstä.

Koulun muu henkilökunta kertoo tietosuojaan liittyvien muutosten haastavan tai jopa estävän yhteistyön toteutumista. Etenkin siihen liittyvä Wilma-tietojärjestelmän käytön rajoittaminen hva:n työntekijöiltä koetaan suurena ongelmana yhteistyölle ja tiedonkululle. Wilma on tärkeä työkalu opiskeluhoollon ammattilaisten välisessä yhteistyössä, oppilaiden asioiden hoitamisessa sekä yhteisessä kommunikoinnissa. Wilma-järjestelmä on koettu matalan kynnyksen kommunikointiväylänä, josta on tavoittanut niin koulun ammattilaiset, oppilaat kuin huoltajatkin. Rajoitusten myötä yhteydenpito on hankaloitunut ja hoitoon pääsy heikentynyt.

Jatkuvaa pohdintaa mitä saa sanoa ja mitä ei.

Wilman kautta nähtävät yhteisten oppilaiden ilmiöt tai niiden ennakointi on pelkästään koulun henkilökunnan tiedottamisen (joka on lisätyö) varassa hyvinvointialueen henkilökunnan suuntaan.

Ennen saumattomana koetun yhteistyön koetaan estyneen Wilma-rajoitusten vuoksi. Rajoitukset ovat lisänneet työmäärää koulun henkilökunnalle, sillä opiskeluhoollon asioiden tiedottaminen ja kirjaaminen on ainoastaan heidän vastuullaan. Tiedonkulun ongelmat ja tietokatkokset ovat johtaneet siihen, että kaikki moniammatillisen opiskeluhoolloryhmän työntekijät eivät ole kartalla yhteisistä asioista. Näin työn tekeminen on haastavampaa ja osalle ammattilaisista koituu ylimääräistä kuormitusta ja lisätyötä. Henkilökunnan mukaan haastetta lisää myös sote-ammattilaisten lisääntynyt puute ja vaihtuvuus sekä seuraavassa sitaatissa mainittu byrokratia.

Työtä vaikeuttaa paljon se, että kaupungin hyväksi koetut toimintamallit eivät saa enää toimia hyvinvointialueilla.

Koulun muu henkilökunta kokee muutoksen myötä tulleen byrokratian esteenä hyväksi todetun opiskeluhoollomallin toteuttamiselle. Suomen terveydenhuollon byrokraattisuus on yleisessä tiedossa (Kekomäki 2003). Hyvinvointialueiden myötä sen vaikutukset levisivät myös koulumaailmaan.

5.2.4 Kouluterveyden- ja sairaanhoitajat

Kouluterveyden- ja sairaanhoitajat kertovat hyvinvointialueiden tuoneen tiedonkulun haasteita yhteistyöhön. Tiedonkulun haasteet näkyvät hoitajien mukaan opiskeluhoollon arjessa ja hankaloittavat yhteistyötä. Hoitajien antama kouluarvosana opiskeluhoollon moniammatilliselle yhteistyölle on muutoksen myötä laskenut arvosanasta 8,3 arvosanaan 7,6. Hoitajien antama arvosana on laskenut muita ammattiryhmiä vähemmän ja on muutoksen jälkeen ammattiryhmien korkein.

Hyvinvointialueelle siirtyneet kouluterveyden- ja sairaanhoitajat kertovat lähes ainoastaan tiedonkulkuun ja tietosuojaan liittyvistä haasteista. He kertovat haasteista laajasti, mutta lähes kaikki kokemukset kulminoituvat Wilma-palvelujärjestelmän käyttöön.

Käsittämätöntä että tällainen päätös voitiin tehdä, että oppilashuolto (terkkarit, kuraattorit ja psykologit) vedettiin pois tällaisen toimivan / matalan kynnyksen yhteydenpitovälineen piiristä pois.

Kouluterveyden- ja sairaanhoitajien kokemuksissa ilmenee heidän turhautumisensa Wilma-palvelujärjestelmän käyttöoikeuksien rajaamiseen ja rajauksia kuvaillaan takaiskuksi opiskeluhuoltotyöhön. Wilman poistuminen hankaloittaa moniammatillista yhteistyötä opiskeluhuoltoryhmän muiden jäsenten kanssa sekä yhteydenpitoa oppilaiden ja hoitajien kanssa. Hoitajat eivät enää näe esimerkiksi oppilaiden poissaolo- tai tuntimerkintöjä, jolloin heidän tekemä opiskeluhuoltotyö hankaloituu. He ovat monessa asiassa oppilaan kertomusten varassa, mikä ei ole hoitajien näkemyksen mukaan aina luotettavaa.

Toivon, että palautuu aikaisempaan, en kuitenkaan jotenkin pysty asiaan uskomaan.

Kouluterveyden- ja sairaanhoitajien vastauksissa on hyvinvointialueiden tuomasta muutoksesta vain muutama maininta, jotka eivät koske Wilma-palvelujärjestelmää tai tiedonkulkua. Kaikissa vastauksissa hoitajat kuitenkin osoittavat tyytymättömyyttä muutokseen. Hoitajien työ on hankaloitunut ja moniammatillinen yhteistyö vaikeutunut.

5.2.5 Koulukuraattorit

Koulukuraattorit kokevat hyvinvointialueiden myötä tulleiden muutosten heikentäneen tiedonkulkua, mikä on heikentänyt myös yhteistyötä. Tietosuojan muuttuminen on rajoittanut kuraattorien Wilman käyttöä. Järjestelmämuutokset näkyvät resursseissa, etenkin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten puutteena. Kuraattorien työmäärä sekä kiire ovat lisääntyneet. Kuraattorit kokevat muutoksen tuoneen vastakkainasettelua hva:n ja koulun työntekijöiden välille, mikä luo kuilua yhteistyöhön.

Koulukuraattorit antoivat moniammatilliselle yhteistyölle arvosanaksi 8,1 ennen hyvinvointialueuudistusta. Uudistuksen jälkeen he antavat työskentelyn arvosanaksi 6,9. Kuten muidenkin ammattiryhmien kohdalla, kuraattoritkin kokevat muutoksen heikentäneen moniammatillisen yhteistyön toteutumista. Seuraava sitaatti kuvaa kuraattorien kokemaa ahdinkoa uudistuksen jälkeen.

—Tällä hetkellä tahtotilasta huolimatta kehittämistyö on haastavaa jos ei mahdotonta. Pyöritämme sitä mitä on parhaan kykymme mukaan, mutta oppilashuoltoryhmät on

myös ajettu tilanteeseen, jossa vain yritetään selviytyä arjesta. Kokousajat ovat tarpeellisia mutta tapaamisia leimaa kiire, eikä tapaamisissa aidosti ennätetä pysähtyä yhteisten asioiden ääreen kuten aiemmin on ennätetty.--

Suurin este arjesta selviytymiseen on koulukuraattorien mukaan tietosuojaan muuttuminen uudistuksen myötä. Etenkin Wilma-tietojärjestelmän rajoitusten koetaan olevan esteenä tiedonkululle ja moniammatilliselle yhteistyölle. Rajoitusten takia esimerkiksi tiedotukset ja muu informaatio ei välttämättä tavoita kuraattoria enää ollenkaan. Kun tiedonsiirto on estetty tietosuojamuutosten takia, on yhteistyö hankalaa ja yksilön työmäärä lisääntyy.

*Wilman käyttöoikeuksien rajaaminen on rajannut ja vaikeuttanut työntekoa.
Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen on vaikeaa vaillinaisin tiedoin.*

Koulukuraattorit kertovat Wilma-oikeuksien poistamisen haastavan työskentelyä kokonaisvaltaisesti niin yhteistyön kuin yksilötyöskentelyn osalta. Yleisen viestinnän ja tiedottamisen lisäksi Wilmassa näkyy tärkeitä oppilaan tietoja ja kirjauksia, joiden avulla ammatillisilla on tieto oppilaan asioista. Kun kuraattorit eivät näe näitä tietoja entiseen tapaan, he joutuvat työskentelemään ilman heidän työnsä tärkeää kokonaiskuvaa oppilaan tilanteesta. Tämä haastaa etenkin ennaltaehkäisevää työtä, kuten seuraava sitaatti osoittaa.

Poissaolojen parissa työskentely ja sitä kautta syrjäytymisriskin pienentäminen ja ennaltaehkäisy on hankaloitunut erittäin paljon, koska pääsyä tarvittaviin tietoihin ei ole (wilma).

Koulukuraattorin tehtävänä on muun muassa edistää oppilaiden osallisuutta sekä voimavarojen tunnistamista (Talentia 2022) ja kuraattorit kokevat näiden tehtävien toteuttamisen hankaloituneen tietojen puuttuessa. Tuntimerkinnät ja poissaolotiedot antavat opiskeluhoollon henkilöstölle tärkeää tietoa oppilaan tilanteesta ja haasteista. Näiden puuttuminen osalta ammatillisilta on suuri ongelma.

Tietosuojamuutokset heijastuvat myös opiskeluhoitoryhmän yhteisöllisyyteen. Lähtökohdat yhteistyön tekemiselle ovat heikot ja hyvinvointialueelle siirtymisen myötä kuraattorit kokevat heidän ja koulumaailman välille syntyneen vastakkainasettelua ja kokemuksen työyhteisöön kuulumattomuudesta.

Tällä hetkellä on todella irrallinen olo ei kuulu kouluun ei kuulu hyvinvointialueelle kaikki palvelut ovat jotenkin etääntyneet tai sitten et tiedä mistä niitä löytää.

Opiskelijahuolto ei kuitenkaan saa enää joustavasti hyödyntää koulun tiloja palaveriehinsa, jos ne eivät ole koulun koolle kutsumia, vaikka aihe poikkeuksesta liittyikin yhteistyöhön koulujen kanssa.

Koulukuraattorit eivät enää tunne kuuluvansa koulun työyhteisöön entiseen tapaan. Muutos on ajanut heidät kauemmaksi koulun yhteisöstä. Muutoksen myötä eriytyneistä työnantajista johtuen, opiskeluhuollon henkilöstöllä ei muun muassa ole samanlaisia valtuuksia toimia kouluympäristössä kuin aikaisemmin. Kuraattorit mainitsevat hallinnollisten muutosten muutenkin haastavan yhteistyötä ja kasvattavan etäisyyttä koulun ja hyvinvointialueen työntekijöiden välille. Tämä vastakkainasettelu on todella vahingollista moniammatilliselle yhteistyölle, koska sen perustana tulisi olla yhteinen luottamus, toisten asiantuntijuuden arvostaminen ja ammattitaidon jakaminen (Mönkkönen, Hyvärinen, Kekoni, Jaakkola & Tiilikainen 2022).

Järjestelmämuutokset näkyvät koulukuraattorien mukaan laajasti. Uudistuksen myötä resursseja on tasattu kuntien välillä hyvinvointialueen sisällä. Kuraattorit kertovat tämän suurimmaksi osaksi niukentaneen resursseja. Ammattilaisten puute on kasvanut ja osa ammattilaista puuttuu kokonaan opiskeluhuoltoryhmästä. Muutoksen toteutuksen koetaan olevan puutteellisesti suunniteltu sekä toteutettu ja siinä ilmenee käytäntöön tuomisen haasteita. Haasteista johtuen koulukuraattorien motivaatio työntekoon on laskenut. Siirtyminen hyvinvointialueille on vienyt paljon työaikaa, joka on pois opiskeluhuoltotyöstä. Tiedonkulun haasteet aiheuttavat omat ongelmansa ja osa järjestelyistä oli vielä kyselyyn vastaamisen aikana kesken. Tämän takia osa kuraattoreista tuokin vastauksissaan ilmi, ettei muutoksia ole vielä ilmennyt.

5.2.6 Koulupsykologit

Koulupsykologit antoivat opiskeluhuoltoryhmän moniammatilliselle yhteistyölle ennen muutosta arvosanan 7,6. Muutoksen jälkeen arvosana on 6,4. Arvosanat ovat ammattiryhmien heikoimmat. Psykologit pitävät siis opiskeluhuollon moniammatillisesta yhteistyöstä selkeästi heikompana kuin mikään muu ammattiryhmä.

Aikoinani innostuin sote-uudistuksesta, mutta nykyisin, kun ympärilleen katsoo lähinnä masentaa.

Tämä lause kuvaa koulupsykologien näkemystä hyvinvointialueiden tuomasta muutoksesta. Mahdollisuudet moniammatillisuuteen ovat heikentyneet, joka näkyy erityisesti yhteisöllisen opiskeluhuollon heikkenemisenä. Muiden ammattiryhmien tavoin myös psykologit kuvailevat tiedonkulun heikentymistä ja kiireen lisääntymistä. Psykologit tuovat ainoana ammattiryhmänä esille resurssimitoituksen myönteisiä vaikutuksia, kuten seuraava sitaatti osoittaa.

Mitoituksesta johtuen yksikkömäärä ollut nyt kohtuullinen ja olen itse esim. pystynyt tehdä vähän edes enemmän ennaltaehkäisevää luokkatason työtä.

Hyvinvointialueiden tultua voimaan, hyvinvointialue vastaa opiskeluhuollon psykologipalveluiden järjestämisestä alueellaan sijaitsevien oppilaitosten opiskelijoille. Psykologien mainitsema resurssimitoitus tarkoittaa, että 1.8.2023 alkaen yhdellä psykologilla saa lain mukaan olla enintään 780 oppilasta vastuullaan. (Hallituksen esitys 2021.) Ennen hva-muutosta opiskeluhuollossa työskentelevällä psykologilla oli keskimäärin 933 oppilasta vastuullaan (Hietanen-Peltola, Jahnukainen, Laitinen & Vaara 2022, 19). Muutoksen myötä laki turvaa koulupsykologeille kohtuullisen määrän opiskelijoita.

Toisaalta koulupsykologit kertovat myös opiskeluhuollon resurssien heikentymisestä hva-muutoksen myötä ja kuvailevat, miten oma suhtautuminen työntekoon on muuttunut.

Moniammatillisessa opiskeluhoitoryhmässä työskentelyn motivaatiota heikentävät hyvinvointialueuudistuksen myötä huononevat resurssit. Tuntuu turhalta esim. suunnitella yhteisöllistä työtä yhdessä, kun siihen ei välttämättä ole tulevaisuudessa resursseja.

Yhteisöllisyys opiskeluhoitoryhmässä on kärsinyt muutoksen myötä eikä yhteisölliseen opiskeluhooltoon ole aikaa samalla tavalla kuin ennen muutosta. Resurssien huonontuessa psykologien motivaatio opiskeluhooltotyötä kohtaan on heikentynyt. Koulupsykologit ovat huolissaan tulevaisuuden resursseista, sillä uudistuksen myötä tiedot niistä ovat epävarmoja mikä aiheuttaa kokemusta pimennossa olemisesta omassa työssään. Näin psykologien mahdollisuus toteuttaa pitkäjänteistä ja suunnitelmallista opiskeluhooltotyötä rajoittuu. Tällaiset kokemukset eivät tue tavoitteiden kollektiivista omistajuutta (Bronstein 2003) ja voivatkin olla esteenä moniammatillisen yhteistyön toteutumiselle.

Mahdollisuus yhteistyön tekemiseen on vaikeutunut, sillä tiedonkulku on heikentynyt. Wilman käytön rajoitukset ovat koulupsykologeilla yksi suurimpia huolia hva-muutoksen

jälkeen. Kuten muillakin hyvinvointialueen työntekijöillä, myös psykologeilla oman työn tekeminen on hankaloitunut. Hankaloituminen johtuu muun muassa muutoksen aiheuttamasta työnantajien eriytymisestä.

Eri organisaatiossa työskentelyn myötä ei esim. pääse varaamaan yhteisiä tiloja kalentereista eikä Wilman oppilastietoihin pääse. Myös sähköpostitiedotuksesta unohtuu aikaisempaa herkemmin hyvinvointialueen työntekijät.

Koulupsykologeilla ei ole enää pääsyä oppilastietoihin eikä koulun yhteisiin tilavarausjärjestelmiin. Toisaalta psykologit eivät ole painottaneet tiedonkulun ongelmia yhtä vahvasti kuin muut ammattiryhmät.

5.3 Yhteenveto tuloksista

Yhteenvetona tuloksista voimme todeta opiskeluhooltoryhmän ammattilaisten kuvailevan moniammatillisen yhteistyön toteutumista pääosin kielteiseen sävyyn. Ajanpuute ja puutteelliset henkilöstöresurssit vaikuttavat opiskeluhoollon toimintaan kielteisesti ja jokainen ammattiryhmä kuvaili näiden resurssien puutteen heijastuvan yhteistyöhön. Ammattiryhmien välillä oli myös vaihtelevuutta siinä, miten moniammatillisuutta kuvailtiin.

Opiskeluhooltotyön puutteellinen organisointi vaikuttaa muun koulun henkilökunnan, kouluterveyden- ja sairaanhoitajien sekä koulukuraattorien mukaan vahvasti yhteistyön toteutumiseen. Opettajat, rehtorit, kouluterveyden- ja sairaanhoitajat, koulukuraattorit sekä koulupsykologit kokevat ammattilaisten keskinäisen riippuvuuden vaikuttavan yhteistyöhön, jolloin ryhmän eri persoonalliset tekijät ja yhteinen historia voivat vaikuttaa sen toimivuuteen joko myönteisesti tai kielteisesti. Opettajat ja koulukuraattorit kuvailevat työssään ammatillista yksinjäämistä opiskeluhoollon pulmien kanssa, jonka ei tulisi kuulua moniammatilliseen yhteistyöhön. Moniammatillisen yhteistyön toteutuminen on heikkoa lähes jokaisen ammattiryhmän näkemyksen mukaan, vaikka sen toimiessa sitä kuvaillaan onnistuneeksi ja hyödylliseksi oppilaiden hyvinvoinnin edistämiseksi.

Tulosten mukaan näyttäisi siltä, että sosiaali- ja terveysalan uudistus ja sen myötä toimintansa aloittaneet hyvinvointialueet ovat ammattilaisten mukaan heikentäneet mahdollisuuksia toteuttaa moniammatillista yhteistyötä opiskeluhoollossa. Työnantajien eriytyminen kuntien ja hyvinvointialueiden välille on luonut kuiluja yhteistyöhön. Kokemukset muutoksesta ovat ammattiryhmien välillä samankaltaisia. Jokainen ammattiryhmä opiskeluhoollossa kokee

tiedonkulun heikentymisen vaikuttaneen heikentävästi yhteistyön toteutumiseen. Etenkin muutoksen myötä tulleet Wilma-palvelujärjestelmän käyttörajoitukset kuormittavat jokaista ammattiryhmää. Muutoksen myötä opiskeluhuollon toiminta nähdään rikkonaisena ja sekavana. Etenkin opettajat ja koulun muu henkilökunta kokee muutoksen lisänneen työmäärää ja kiirettä. Koulukuraattorit kokevat jääneensä ulkopuolisiksi kouluyhteisöstä, millä on suuri vaikutus moniammatillisen yhteistyön toteutumiseen. Koulupsykologit taas mainitsevat muutoksen myötä tulleen resurssimitoituksen osittain parantaneen heidän asemaansa opiskeluhuoltotyössä, mutta tämä onkin yksi ainoista muutoksen myötä tulleista myönteisistä muutoksista, jota ammattilaiset kuvailevat.

6 Pohdinta

6.1 Tulosten tarkastelua

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää opiskeluhuollossa toimivien ammattilaisten kokemuksia moniammatillisen yhteistyön toteutumisesta. Kartoitimme kokemuksia ennen sote-uudistuksen myötä tullutta hyvinvointialueuudistusta, jonka jälkeen keskityimme kokemuksiin hyvinvointialueiden toiminnan alettua. Kiinnostuksemme oli siinä, eroavatko kokemukset eri ammattiryhmien välillä. Olemme esitelleet tulosluvussa tuloksia ammattiryhmittäin, mikä helpottaa ammattiryhmien välisten erojen tarkastelua. Seuraavissa alaluvuissa tarkastelemme tuloksia tutkimuskysymys kerrallaan.

Olemme käyttäneet tutkimuksessamme Bronsteinin (2003) kehittämää mallia moniammatillisen yhteistyön osa-alueista sekä siihen vaikuttavista tekijöistä. Olemme hyödyntäneet mallissa esiintyviä käsitteitä tukena luokkien nimeämisessä ja koemme käsitteiden tuoneen lisää ulottuvuuksia moniammatillisen yhteistyön ymmärtämiseen. Toteutimme analyysin kuitenkin sisällönanalyysillä ja Bronsteinin (2003) teoria ohjasi analyysivaiheitamme vasta klusteroinnin alettua. Olemme tarkastelleet moniammatillisuutta opiskeluhuollon kontekstissa.

6.1.1 Kokemukset moniammatillisen yhteistyön toimivuudesta

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla oli tarkoitus selvittää, millaisena opiskeluhuollon ammattilaiset kokevat moniammatillisen opiskeluhuoltotyön. Päämääränä oli selvittää myös eroavatko eri ammattiryhmien kokemukset toisistaan. Tulosten mukaan jokainen ammattiryhmä kokee moniammatillisen yhteistyön toteutumisen olevan heikkoa, ja sitä kuvaillaan hyvin kielteiseen sävyyn. Eri ammattiryhmillä oli osittain samoja kokemuksia yhteistyötä heikentävistä taikka edistävästä tekijöistä, mutta myös eroavaisuuksia ammattiryhmien välillä löytyi. Jokaisessa ammattiryhmässä koettiin moniammatillisen yhteistyön olevan ajatuksena tavoiteltava ja hyvä työkalu oppilaiden oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseen, mutta toteutumisen koettiin olevan heikkoa.

Kaikilla ammattilaisilla on yhteinen kokemus puutteellisista resursseista opiskeluhuollon toiminnassa ja resurssien puutteiden kielteisistä vaikutuksista yhteistyölle. Erityisesti aika- ja henkilöstöresurssien puute heikentää mahdollisuuksia yhteistyön toteuttamiseen.

Mielestämme on kuitenkin kiinnostavaa, että koulupsykologien vastauksissa ei ilmennyt kokemuksia resurssien puutteista eivätkä he kuvailleet niiden vaikutuksia yhteistyön toteuttamiselle yhtä voimakkaasti kuin muut ammattiryhmät. Toisaalta muiden ammattiryhmien kokemukset resurssien puutteesta koskivat sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten, etenkin koulupsykologien puutetta. Tämä ammattilaisten puute ilmenee haasteena toteuttaa moniammatillista yhteistyötä, jonka lisäksi oppilaiden oikeus saada opiskeluhoitopalveluita ei välttämättä toteudu. Tätä lakiin kirjattua oikeutta rikotaankin jatkuvasti ammattilaisten puuttuessa opiskeluhoitoryhmistä (Mäkelä 2019).

Moniammatillinen yhteistyö perustuu ammattitaidon jakamiseen, kun asiantuntijoiden osaaminen ja tietämys kootaan yhteen. Tällä tavoin voidaan saavuttaa mahdollisimman kokonaisvaltainen ymmärrys asiasta. (Isoherranen 2005.) Jokainen ammattilainen tuo yhteistyöhön omaa ammattitaitoaan ja näkemystään, joten moniammatillisen opiskeluhoitoryhmän vajaa kokoonpano estää yhteistyön toimimisen parhaalla mahdollisella tavalla, mikä näkyy tutkittavien kokemuksissa.

Koska moniammatillisen yhteistyön toimivuutta tutkittiin opiskeluhoollon kontekstissa, opiskeluhoollon organisoinnilla on suuri vaikutus siihen, millaisena yhteistyö koetaan. Opiskeluhoollon organisointia on muun muassa moniammatillisen opiskeluhoollon toimintaan, suunnitteluun sekä toteutukseen liittyvät seikat. Opiskeluhoollon toiminnassa tulisi kartoittaa oppilaitoksen vahvuudet sekä esteet, luoda sekä vahvistaa toimivia toimintamalleja ja työskennellä niiden mukaisesti. (Honkanen & Suomala 2009, 73-81.) Organisoinnista vastuussa on rehtori, joka toteuttaa sitä yhdessä muiden opiskeluhoollon ammattilaisten kanssa. Toiminnan organisointi voi vaihdella oppilaitos- ja aluetasolla. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.) Opiskeluhoitotyön puutteellisen organisoinnin koettiin olevan haasteena yhteistyön toteuttamiselle. Kouluterveyden- ja sairaanhoitajat, koulun muu henkilökunta sekä koulukuraattorit kertovat opiskeluhoollon epäselkeän toiminnan sekä puutteellisen tiedon ryhmän toiminnasta taikka kokoonpanosta olevan haaste yhteistyölle.

Rehtorit kertovat ammattilaisten keskinäisen riippuvuuden, eli luottamuksen omaan sekä muiden ammattilaisten asiantuntemukseen ja ymmärrykseen ryhmän rooleista, olevan ytimenä moniammatillisen yhteistyön toteutumisessa. Näitä Bronsteinkin (2003) korostaa mallissaan. Myös opettajat, kouluterveyden- ja sairaanhoitajat, koulukuraattorit sekä koulupsykologit painottavat keskinäistä riippuvuutta sekä persoonallisia tekijöitä kuvaillessaan yhteistyön toteutumista. Keskinäinen riippuvuus sekä persoonalliset tekijät ovat tulosten mukaan sekä

yhteistyötä heikentäviä että edistäviä tekijöitä. Ammattilaisten yhteinen historia nähtiin ainoastaan yhteistyötä edistävänä. Ammattilaisten tietämys toistensa työnkuvista sekä osaamisalueista mahdollistaa yhteistyön sujuvuuden (Honkanen & Suomala 2009, 73).

Huomasimme ammattiryhmien vastauksien osittain vaihtelevan heidän työnkuvansa mukaan. Ammatillaiset painottivat omalle työlleen tärkeitä ja olennaisia seikkoja. Koulukuraattorit vaikuttivat olevan tietoisia opiskeluhoitoryhmän toiminnasta ja painottivat vastauksissaan yhteisöllisen opiskeluhoitotyön toteutumista. Heidän työssään korostuikin kokonaisvaltainen työote niin yksilön, ryhmän kuin yhteisön huomioimisessa sekä yhteisöllisyyden ja oikeudenmukaisuuden edistämisessä (Talentia 2022). Kun tarkastelemme kouluterveyden- ja sairaanhoitajien vastauksia, niissä päinvastoin näkyy epätietoisuus opiskeluhoitoryhmän toiminnasta sekä kokoonpanosta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2023) määrittelee kouluterveyden- ja sairaanhoitajien työn koostuvan yksilöllisestä ja yhteisöllisestä työstä. Työnkuvaan kuuluu muun muassa oppilaiden terveyden ja hyvinvoinnin sekä oppimisen tukeminen ja edistäminen, oppilaiden ja hoitajien välinen yhteistyö sekä opiskeluhoitoryhmän toimintaan osallistuminen.

Tuloksissa huolestuttavana ilmiönä havaitsimme koulukuraattorien ja opettajien kokemukset ammatillisesta yksinäjämisestä opiskeluhoitotyössä. Opettajien kuvailu yhteistyön kokonaisvaltaisesta puutteesta estää opiskeluhoitotyön toteutumista. Lisäksi hoitajien kokemukset koulun ja sote-ammattilaisten vastakkainasettelusta kuvastaa ennakkoluuloja ryhmän sisällä. (Honkanen & Suomala 2009, 73, 100). Nämä kokemukset eivät kuvasta onnistunutta yhteistyötä, sillä Bronsteinin (2003) kuvaama tavoitteiden kollektiivinen omistajuus puuttuu. Yksikään ammattilainen ei voi toteuttaa opiskeluhoitotyötä yksin.

6.1.2 Kokemukset hyvinvointialueiden tuomasta muutoksesta

Toisen tutkimuskysymyksen avulla halusimme selvittää opiskeluhoitoryhmän ammattilaisten kokemuksia siitä, minkälaisena he kokevat moniammatillisen yhteistyön hyvinvointialueuudistuksen jälkeen. Olimme kiinnostuneita tarkastelemaan mahdollisia eroavaisuuksia eri ammattiryhmien välillä. Tulosten mukaan hyvinvointialueet ovat tuoneet pääosin negatiivisia muutoksia yhteistyön toteuttamiseen. Muutos koetaan sekä opiskeluhoitoa että moniammatillista yhteistyötä haastavana. Tutkimuksessamme käytetty kysely toteutettiin lähes heti hyvinvointialueiden aloitettua toimintansa keväällä 2023.

Muutoksen tuoreus sekä toteutuksen mahdollinen keskeneräisyys voivat näkyä vastauksissa. Useasta ammattiryhmästä löytyi vastauksia, joissa kerrotaan muutoksen vasta pikkuhiljaa astuvan voimaan. Tällöin vastaajat kokivat liian aikaiseksi kommentoida hyvinvointialueiden vaikutuksia yhteistyölle.

Organisaatioiden muutokseen liittyy Turnerin (1977) luoma käsite liminaalitila (*liminal state*). Liminaalitila kuvastaa tilaa, jossa ollaan joidenkin asioiden välissä, kynnyksellä taikka muutoksessa. Muutos on aina prosessiluonteinen, jossa aiemmat käytännöt ja normit eivät enää pädekään ja on sopeuduttava uuteen normaaliin. (Kontinen, Houni, Karsten & Toivanen 2013.) Tutkimusasetelmamme olikin muutoksen ensivaiheilla, jolloin vanhat tavat ja toimintatavat eivät enää päde ja uuteen ei ole vielä ehditty opetella. Kaikki ammattiryhmät kuvailivat muutoksen epäselkeyttä ja haasteita. Kontinen ym. (2013) kertookin liminaalisuuden voivan näyttäytyä kaaoksena ja epävarmuutena ennen muutoksen vakiintumista. Voidaan siis ajatella, että kaikki negatiiviset kokemukset muutoksesta eivät suoraan viittaa itse muutoksen huonouteen. Liminaalitilaan sekä muutokseen kuuluu sopeutumisvaihe ja uuden omaksuminen. Voimme todeta, että sote-uudistuksen ja opiskeluhuollon ollessa liminaalitilassa, voi ammattilaisten olla vaikea hahmottaa muutoksen todellisia vaikutuksia. Kokemukset ovat tältä hetkeltä, kun muutos on uusi ja tuore. Toisaalta pohdimme, voivatko kokemukset heikosta ja epäselkeästä muutoksen toteutuksesta liittyä johtamiseen eikä niinkään sopeutumisen vaikeuteen.

Vaikka rajasimme aineistosta tiedot kunnista, joissa ammattilainen työskentelee, huomasimme, että vastauksissa tuotiin esille kokemuksia hyvinvointialueiden sekä kuntien välisistä vaihteluista. Osa vastaajista kertoo psykologiresurssien saamisesta kouluun, mutta toisaalta kokemuksia koulupsykologien määrän romahtamisestakin löytyi. Hyvinvointialueiden myötä tulleet uudet resurssimitoitukset olivat tulosten mukaan ainoa myönteinen asia uudistuksen vaikutuksista yhteistyölle. Resurssipula näkyi jokaisen ammattiryhmän vastauksissa ja resurssien puutteen nähtiin heikentävän yhteistyön toteutumista.

Hyvinvointialueet ovat tuoneet muutosta selkeästi eniten tiedonkulkuun sekä tiedonsiirtoon. Jokainen ammattiryhmä kertoi tiedonkulun hankaloituneen ja muutoksen myötä tehtyjen tietosuojamuutosten heikentävän moniammatillisen opiskeluhoitotyön toteutumista. Etenkin Wilma-tietojärjestelmän poistuminen hyvinvointialueen työntekijöiltä nähtiin suurena epäkohtana. Lehtonen (2023) painottaa Wilman olevan tärkeä opiskeluhoollon ammattilaisten

viestinnän väylä ja sen poistuminen hankaloittaa yhteistyötä ja tiedonkulkua. Hänen mukaansa Wilman käyttörajoitus estää yhteydenpidon lisäksi muun muassa ennaltaehkäisevän opiskeluhoillon toteuttamisen, kun ammattilaiset eivät näe enää oppilaan koulunkäynnille olennaisia tietoja, kuten tuen tarvetta, opintojen etenemistä, poissaoloja taikka tuntimerkintöjä. Toisaalta hyvinvointialueen henkilöstön Wilma-rajoitukset voivat näkyä myös koulun henkilökunnan työn tekemisessä, kun kaikki kirjaaminen ja tiedottaminen kasautuvat heille, eikä opiskeluhoillon henkilöstöön saa helposti yhteyttä. Moniammatillista yhteistyötä tekevät ammattilaiset ovat jo aiemminkin raportoineet tällaisen kuormittavan omaa työskentelyä. Vaikka hoitaisi oman osuuden hyvin, seuraavassa vaiheessa tulevat viestinnän katkot heikentävät työn tulosta. (Juujärvi, Kallunki & Luostari 2020.)

Tämän kaltaiset muutoksen myötä tulleet rajoitukset koetaan ammattilaisia ulkopuolelle sulkeviksi ja vastakkainasettelua aiheuttaviksi, etenkin koulukuraattorien kokemuksen mukaan. Toisaalta tiedonkulkuun ja tietosuojaan liittyviä säädöksiä on ollut jo ennen hyvinvointialueille siirtymistä. Salassapitosäädökset ovat olleet osa opiskeluhoitoryhmän toimintaa, mutta Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (2013, 24§) nojalla opiskeluhoitoryhmän ammattilaiset ovat saaneet jakaa oppilaiden välttämättömiä tietoja ammattilaisille, jotka ovat mukana kyseisen oppilaan opiskeluhoillon tarpeen selvittämistä, sen toteutuksessa tai siihen liittyvien tehtävien hoitamisessa. Kuitenkaan yksittäisen opiskelijan asioita ei ole saanut käsitellä opiskeluhoitoryhmässä edes ennen uudistusta, vaikka vuoden 2022 OPA-raportin mukaan jopa 62 % ilmoitti näin tekevänsä (Hietanen-Peltola, Jahnukainen, Laitinen & Vaara 2022, 73). Tämä voi selittää myös tuloksissa ilmenevän pohdinnan ja kritisoinnin siitä, ettei asioita saisi enää jakaa ja puhumisiaan täytyy tarkemmin miettiä. Voi olla, että muutoksen myötä tulleiden uusien käytänteiden rinnalle on nostettu vanhoja käytänteitä, joita ei olla noudatettu ja tämän vuoksi ammattilaiset kokevat tietosuojamuutokset niin kielteisenä.

6.2 Luotettavuus ja eettisyys

Hyvä tutkimus on johdonmukainen ja eettisesti kestävä. Eettinen pohdinta on mukana läpi tutkimusprosessin. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija tekee jatkuvasti ratkaisuja arvioiden eettisyyttä. (Eskola & Suoranta 1998, 51-53; Tuomi & Sarajärvi 2018, 111, 147-148.)

Tutkimuksen tulee myös noudattaa hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on määritellyt hyviksi tieteellisiksi käytännöiksi muun muassa rehellisyyden, huolellisuuden ja tarkkuuden. Tutkijan tulee noudattaa tiedeyhteisön

tunnustamia tapoja sekä olla avoin tuloksia julkaistessaan. Muiden työtä tulee kunnioittaa eli lähteisiin on viitattava asianmukaisesti. (TENK 2012, 6.) Tutkimuksen validiteetin tarkastelu tutkimuksen eri vaiheissa sekä erityisesti tulosten valmistuttua on ehdoton osa tutkimusta. Validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen pätevyyttä eli onko tutkimus kokonaisuudessaan pätevä ja onko tulokset ja tehdyt päätelmät johdonmukaisia ja ”oikeita” (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Tässä tutkimuksessa olemme pyrkineet noudattamaan hyviä tieteellisiä käytäntöjä ja noudattamaan eettisen tutkimuksen periaatteita. Raportoimme analyysin vaiheet selkeästi ja avoimesti. Perustelimme tekemämme päätökset prosessin eri vaiheissa mahdollisimman tarkasti. Vaikka käytimme tarkkaa harkintaa jokaisen käytetyn lähteen kohdalla ja pohdimme niiden luotettavuutta, tässä kappaleessa tarkastelemme kriittisesti joitakin valintoja. Aineisto oli kerätty osana MONOPS-hanketta ja saimme sen valmiina. Suojelimme vastaajien anonymiteettiä emmekä kertoneet heistä epäoleellisia tietoja. Vastaajia ei ole mahdollista tunnistaa tutkimuksesta. Tutkimusluvut ovat olleet kunnossa ja olemme pitäneet avoimen keskusteluyhteyden MONOPS-hankkeen tutkijoihin ja noudattaneet heidän ohjeistustaan valintoja tehdessä. Aineiston ollessa kerätty jo aiemmin, oma toimintamme ei voinut vaikuttaa tutkimukseen aineistonkeruuvaiheessa emmekä näin ollen voineet vaikuttaa esimerkiksi kysymysten validiteettiin. Tutkimuksemme on toistettavissa jonkun toisen tutkijan toimesta samalla aineistolla ja metodilla.

Tekemämme tutkimus on luonteeltaan laadullinen, jolloin tutkijoina oma subjektiivisuutemme on ollut osa prosessia. Tutkijan subjektiviteetin tunnustaminen ja ymmärtäminen on osa luotettavan tutkimuksen muodostamista, sillä tutkija toimii tutkimuksessa itse keskeisenä tutkimusvälineenä. (Eskola & Suoranta 1998, 211). Tiedostamme tämän aseman tutkijoina ja olemmekin tarkastelleet toimintaamme jatkuvasti. Tutkimuksen tekeminen tutkimusparin kanssa auttoi tässä, sillä pystyimme jatkuvasti tarkastelemaan asioita omaa ymmärrystä laajemmin. Tarkastelimme kriittisesti valintojamme ja keskustelimme niistä jatkuvasti. Perustelimme valintojamme tai ehdotuksiamme aina toiselle, jonka myötä emme voineet välttää perustelemista prosessin missään vaiheessa. Vahvuutemme täydensivät toisiaan läpi prosessin. Parityöskentelystä emme löytäneet heikentäviä tekijöitä tutkimuksen luotettavuuteen, vaan koemme sen tuoneen ainoastaan lisäarvoa.

Roolimme tutkijoina alkoi kirjoittaessa teoreettista viitekehystä. Valitsimme tarkastella moniammatillista yhteistyötä Laura Bronsteinin (2003) moniammatillisen yhteistyön mallin avulla. Tämä valinta ohjasi työtämme läpi tutkimuksen. Päädyimme tarkastelemaan tutkimusongelmaamme Bronsteinin mallin avulla, sillä Suomessa moniammatillista yhteistyötä on jo aiemmin tutkittu sen avulla (mm. Mönkkönen, Kekoni, & Pehkonen 2019). Koimme tämän mallin syventävän niin meidän kuin lukijan ymmärrystä moniammatillisesta yhteistyöstä. Teoreettinen viitekehys sai tukea analyysivaiheessa, sillä sisällönanalyysiä tehdessä huomasimme löytävämme jatkuvasti teemoja, jotka sisältyivät Bronsteinin malliin. Bronsteinin mallin lisäksi nojautuimme teoreettisessa viitekehyksessä vahvasti suomalaiseen kirjallisuuteen, sillä halusimme ymmärtää ilmiötä nimenomaan suomalaisen yhteiskunnan kontekstissa. Vaihtoehtona pohdimme, rakentaisimmeko teoriaa käsitteiden ”*multi-*”, ”*inter-*” ja ”*transdisciplinarity*” (Sell, Hommes, Fischer & Arnold 2022) ympärille, mutta koimme Bronsteinin (2003) mallin palvelevan tutkittavan ilmiön ymmärrystä syvemmin. Jätimme siis näiden termien pohtimisen pois työstämme. Tiedostamme, että teoria olisi voinut muodostua erilaiseksi, jos olisimme valinneet linjaksi pohtia syvemmin käsitteiden eroja, mutta koemme saaneemme teorian kattavaksi ja selkeäksi niillä lähteillä, joita työhön valitsimme. Läpi prosessin laajensimme kuitenkin tietämystämme jatkuvasti myös kansainvälisellä kirjallisuudella.

Vaikka emme olleet mukana aineistonkeruuvaiheessa, tarkastelemme seuraavaksi tutkimusaineiston luotettavuutta. Tärkeää on kiinnittää huomiota aineiston yhteiskunnalliseen merkittävyyteen ja riittävyyteen eli saturaatioon (Eskola & Suoranta 1998, 215-217). Tutkittavien määrä oli laaja ($n = 111$) ja vastaajia oli kahdesta eri hyvinvointialueesta. Alkuperäisessä aineistossa tutkittavia oli vielä enemmän ($n = 216$), mutta hyödynsimme niiden tutkittavien vastauksia, jotka olivat vastanneet avoimiin kysymyksiin. Jos jokin avoimista kysymyksistä olisi ollut pakollinen, aineistomme olisi voinut olla laajempi ja näin ollen tekemämme yleistykset vielä luotettavampia. Avoimiin kysymyksiin on todennäköisesti vastanneet vain ammattilaiset, jotka halusivat tuoda kokemuksiaan epäkohdista taikka onnistumisista esille. Niiden ammattilaisten ääni, joilla ei ole kielteisiä taikka myönteisiä kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä, eivätkä ole niin kiinnostuneita vastaamaan kysymyksiin, on jäänyt tutkimukssamme kuulematta.

Vastaajien määrä vaihteli ammattiryhmittäin. Suurin ammattiryhmä oli opettajat ($n = 33$), kun taas pienin koulupsykologit ($n = 8$). Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla ilmiötä, eikä yleistettävyyden tarkastelu ole mielekästä eikä sen tavoittelu tarpeellista.

Koimme tärkeäksi analysoida koulupsykologien vastaukset omana ammattiryhmänä, sillä heidän työnkuvansa on tärkeä osa opiskeluhuoltoryhmän työtä ja koulupsykologien tekemä työ ja rooli tulivatkin vastauksissa esiin jatkuvasti. Tutkittavien vastaukset olivat suurimmaksi osaksi linjassa muiden saman ammattiryhmän vastaajien kanssa, oli kyseessä sitten ryhmä, jossa vastaajia oli enemmän tai ryhmä, jossa heitä oli vähemmän.

Laadullisen tutkimuksen analyysivaihe on herkkä ja tutkijan oma rooli korostuu tässä erityisen paljon. Aineiston analyysi on yksilöllistä ja vähemmän standardoitua kuin määrällisen tutkimuksen. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisääkin se, että tutkija raportoi prosessin vaiheet mahdollisimman tarkkaan ja selittää myös omaa ajatuksen kulkua. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 226.) Olemme pyrkineet pitämään nämä seikat mielessä analyysivaiheessa. Havainnoimme työskentelyämme taulukoin ja kirjasimme jatkuvasti ylös prosessin vaiheita. Koimme abstrahoinnin vaiheen haastavimpana analyysia tehdessä. Yläluokkia muodostaessa pyörittelimme pelkistettyjä ilmauksia ja alaluokkia ristiin sekä pohdimme mahdollisimman kuvaavat käsitteet alaluokista muodostuneille ryhmille. Tässä vaiheessa taulukkojen tekeminen oli suurena apuna ja tuki työtämme. Koimme lopulta muodostaneemme selkeät ja pätevät yläluokat.

Analyysivaiheessa huomasimme monien vastausten käsittelevän muuta kuin moniammatillista yhteistyötä opiskeluhuoltoryhmän jäsenten välillä. Vastaajat ottivat kantaa muun muassa yksilöllisen ja yhteisöllisen opiskeluhuolto toiminnan toteutumiseen ja pohtivat niitä. Tämä ei välttämättä kerro kysymysten validiteetista, vaan voi kieliä siitä, että vastaajilla on hyvinvointialueiden toiminnan aloitettua tullut paljon muutoksia myös opiskeluhuoltotyöhön itsessään. Saadessaan mahdollisuuden kertoa näistä asioista, tutkittavat ovat käyttäneet mahdollisuuden. Vastaajat kertoivat myös usein asioita muiden kuin oman ammattiryhmän silmin, erityisesti sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten asioista puhuivat paljon myös koulun työntekijät. Näitä vastauksia emme pystyneet juurikaan hyödyntämään, vaikka vastauksessa olisikin ollut tietoa moniammatillisesta yhteistyöstä. Käytimme tällaisten vastausten kohdalla aina vakaata harkintaa, voiko vastausta käyttää ammattiryhmän kuvauksina tutkimusongelmasta.

Tämä työn aineisto on kerätty keväällä 2023 ja työskentelimme sen parissa pääosin kevään 2024. Kevään 2024 aikana keskustelu sote-uudistuksen vaikutuksista opiskeluhuoltoon kiihtyi kiihtymistään. Olemme kiinnittäneet huomioita aihepiiriä koskeviin raportteihin (mm.

Kuntaliitto 2024) ja uutisointiin muun muassa Wilma-tietojärjestelmän käyttöoikeuksien takaisinpalauttamisesta opiskeluhuollon ammattilaisille (Charpentier 2024).

Tutkimuksemme sijoittuu aikaan, jolloin hyvinvointialueet olivat vasta aloittaneet toimintansa. Tällöin toiminta haki vielä muotoaan, mitä se tekee edelleenkin. Olemmekin päättäneet säilyttää tutkimuksen sisällön sellaisena, millaiseksi se muodostui kevään 2024 tiedoilla. Tämä palveli tutkimusongelmaamme parhaiten, koska tarkoitus oli tutkia sillä hetkellä ajankohtaista ilmiötä.

6.3 Tutkimustulosten hyödyntäminen

Tutkimustulokset tuovat tärkeää tietoa perusopetuksen opiskeluhuollon nykytilasta, kun siihen on kohdistunut suuria muutoksia. Tulokset antavat suuntaa moniammatillisen yhteistyön kehittämiselle opiskeluhuollossa. Olemme tuoneet tutkimuksella ilmi moniammatillisen yhteistyön epäkohtia ammattilaisten näkökulmasta. Tulokset voivat auttaa niin kuntia kuin hyvinvointialueita kehittämään yhteistyötä entistä saumattommaksi, kun koetut epäkohdat ovat tiedossa.

Tutkimuksemme on toteutettu pääosin vuoden 2024 keväällä. Kuitenkin keskustelua tutkimuksemme aiheisiin liittyen on käyty paljon myös loppuvuoden aikana. Vuoden 2024 aikana on muun muassa julkaistu tuoreimman OPA-seurannan tuloksia. Seuranta osoittaa samansuuntaisia tuloksia yhteistyön heikkenemisestä opiskeluhuollon ammattilaisten välillä (Hietanen-Peltola, Huurre, Jahnukainen, Lahdenkari & Vaara 2024). Myös tietojärjestelmä Wilman käyttöoikeuksien rajoituksia on päästy purkamaan.

Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen liminaalitalan vaihetta tarkastellessa. Tulokset tuovat arvokasta tietoa siitä, millaisia kokemuksia ammattilaisilla on muutoksen kynnyksellä, kun vanhat tavat eivät enää päde ja uuteen normaaliin on sopeuduttava. Aiheeseen on tärkeä keskittyä myös jatkossa, jotta moniammatillinen opiskeluhoito voi palvella oppilaita mahdollisimman kattavasti myös sote-uudistuksen jälkeen. Näemme ehdottoman tärkeänä, että opiskeluhuollon ammattilaisten ääntä kuullaan myös jatkossa. Heidän näkökulmansa antavat arvokasta tietoa opiskeluhuollon toiminnan kehittämiseksi.

Lähteet

- Bronstein, L. R. 2003. A model for interdisciplinary collaboration. National Association of Social Workers Inc. 48 (3).
- Charpentier, A. 2024. Kuopiolaiset voivat jälleen ottaa yhteyttä opiskeluhooltoon Wilman kautta. Yle 15.1.2024. <https://yle.fi/a/74-20069440> (Luettu: 15.4.2024.)
- Collin, K., Paloniemi, S. & Herranen, S. (toim.) 2012. Yhteistyö ja moniammatillisuus akuuttihoitossa. Ryhmätoiminnan ja moniammatillisen yhteistyön kehittäminen sairaalan päivystysalueella. Jyväskylän yliopisto.
- Erhola, M., Herrala, J. & Hiilamo, H. 2019. Syteen vai soteen asiantuntijoiden avulla. Yhteiskuntapolitiikka 84:2.
- Ervasti, H. 1993. Yhteiskuntaluokat ja hyvinvointivaltion vaihtoehdot. Turku: Turun yliopisto.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Hallituksen esitys 165/2021.
- Heinonen, O.- P., Ikonen, A.- K., Kaivosoja, M. & Reina, T. 2018. Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi - Selvitys lapsi- ja nuoriso- ja perhepalveluiden toteuttamiseen liittyvistä yhdyspinnoista muuttuvassa toimintaympäristössä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita, 8/2017.
- Helkama, K., Myllyniemi, R., Liebkind, K., Ruusuvoori, J., Lönnqvist, J.-E., Hankonen, N., Renvik, T., Jasinskaja-Lahti, I. & Lipponen, J. 2007. Johdatus sosiaalilogiaan. Helsinki: Edita.
- Hellsten, S., Suorsa, T. & Muukkonen, H. 2021. ”Tuottaaks meidän toiminta oikeesti hyvinvointia ja jaksamista?” – Opiskeluhooltoryhmän ammattilaisten tulkinnat työn tavoitteista ja mahdollisuuksista yhteistyötä muovaamassa. Kasvatus nro 52 (3). s. 334-346.
- Hietanen-Peltola, M., Huurre, T., Jahnukainen, J., Lahdenkari, M. & Vaara, S. 2024. Opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten näkemyksiä työn muutoksista sote-uudistuksessa – OPA 2024 -tuloksia. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos THL.

- Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J., Laitinen, K. & Vaara, S. 2022. Kohti yhteistä työtä hyvinvointialueilla : Opiskeluhoitopalvelujen seuranta OPA 2022. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL.
- Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K. Autio, E. & Palmqvist, R. 2018. Yhteisestä työstä hyvinvointia – opiskeluhoitoryhmä perusopetuksessa. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Hietanen-Peltola, M., Rautava, M., Laitinen, K. & Autio, E. 2019. Kohtaaminen keskiössä: lapsi ja nuorilähtöisyys opiskeluhoitopalveluissa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Hiilamo, H. 2015. Hyvinvoinnin vakuutusyhtiö: mistä SOTE-uudistuksessa on kysymys?. Helsinki: Intokustannus Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Honkanen, E. & Suomala, A. 2009. Oppilashuollon käsikirja. Helsinki: Tammi.
- Hugman, R. 2003. Going round in circles? Identifying interprofessional dynamics in Australian health and social welfare. Teoksessa Leathard, A. (toim.), Interprofessional Collaboration. From Policy to Practice in Health and Care. Sussex: Brunner-Routledge.
- Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää – varhainen puuttuminen koulussa. Juva: WS Bookwell.
- Hujala, A. & Taskinen, H. 2020. Uudistuva sosiaali- ja terveysala. Tampere: Tampere University Press.
- Isoherranen, K. 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Vantaa: Dark Oy.
- Isoherranen, K. 2012. Uhka vai mahdollisuus –moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Jalonen, H. 2020. Sote-uudistus – kompleksisuusteoreettinen tulkinta. Hallinnon tutkimus 4/2020, 302-309.
- Juujärvi, S., Kallunki, E. & Luostari, H. 2020. Ethical DecisionMaking of Social Welfare Workers in the Transition of Services: The Ethics of Care and Justice Perspectives. Ethics and Social Welfare 14(1), 65–83.
- Karhula, K., Wöhrmann, A. M., Brauner, C., Härmä, M., Kivimäki, M., Michel, A. & Oksanen, T. 2020. Working time dimensions and well-being: a cross-national study of Finnish and German health care employees. Chronobiology International.

- Kaukomaa, K-M. 2022. Moniammatillinen yhteistyö ja oppilaan tuen tarpeeseen vastaaminen. eErika: 2022: 1.
- Kekomäki, M. 2003. Kaikki muuttuu - jopa terveydenhuollon byrokratia. Duodecim 2003; 119(19):1811-1812.
- Kekoni, T., Mönkkönen, K., Hujala, A., Laulainen, S. & Hirvonen, J. 2019. Moniammatillisuus käsitteinä ja käytänteinä. Teoksessa Mönkkönen, K., Kekoni, T. & Pehkonen, A. 2019. Moniammatillinen yhteistyö: vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus.
- Kekäle, J. & Puusa, A. 2020. Tiedesodat. Realistinen ja konstruktionistinen maailmankäsitys. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmä. Helsinki: Gaudeamus, 39-54.
- Kiilakoski, T. 2014. Koulu on enemmän. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat. Julkaisuja 155. Helsinki: Nuorisotutkimus-seura.
- Kiviniemi, K. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Knackendoffel, E. 2007. Collaborative Teaming in the Secondary School. Focus on Exceptional Children Vol.40 (4).
- Kontinen, T., Houni, P., Karsten, H. & Toivanen, H. 2013. Liminaalitilan käsite työn muutosten jäsentäjänä. Aikuiskasvatus 4, 252–264.
- Kontio, M. 2013. Jaetun ymmärryksen rakentuminen moniammatillisten oppilashuoltoryhmien kokouksissa. Oulu: Oulun yliopisto.
- Kuntaliitto. 2024. Opiskeluhoollon kyselyraportti 2024. https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Opiskeluhoollon_kyselyraportti_2024.pdf. (Luettu: 25.4.2024.)
- Laki hyvinvointialueista. 611/2021.
- Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 377/2022.
- Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta. 21.5.1999/621.

- Lehtonen, T. 2023. Mitä hyvinvointialueille siirtyminen tarkoittaa tietojen luovutukselle Wilmasta opiskeluhooltoon? <https://www.wilma.fi/ajankohtaista/hyvinvointialueet-ja-tiedonsiirto-wilmasta-opiskeluhooltoon/> (Luettu 29.3.2024.)
- Mäkelä, M. 2019. Koulupsykologi on ongelmien ehkäisyn asiantuntija. Suomen Psykologiliitto ry. <https://psykologilehti.fi/koulupsykologi-on-ongelmien-ehkaisyn-asiantuntija/> (Luettu 3.3.2024.)
- Mönkkönen K. & Kekoni, T. 2020. Monitoimijaisuus työntekijän voimavarana ja haasteena. Teoksessa: Anneli Hujala & Helena Taskinen (toim.), Uudistuva sosiaali- ja terveysala. Tampere: University Press.
- Mönkkönen, K., Hyvärinen, M-L., Kekoni, T., Jaakkola, J. & Tiilikainen, E. 2022. Moniammatillinen tiedonmuodostus – Neuvottelua välitilassa. Janus. Vol. 30 (3). s. 232–250.
- Mönkkönen, K., Kekoni, T. & Pehkonen, A. 2019. Moniammatillinen yhteistyö: vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus.
- Mönkkönen, K., Leinonen, L., Arajärvi, M., Hovatta, A-E., Tusa, N. & Salokangas, K. 2019. Moniammatillisen vuorovaikutuksen tarkastelua. Teoksessa Mönkkönen, K., Kekoni, T. & Pehkonen, A. Moniammatillinen yhteistyö: vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus.
- Nummelin, T. 2008. Stressi haastaa työkyvyn. Varhainen puuttuminen esimiehen työkaluna. WSOYpro.
- Opetushallitus 2024a. Opiskeluhoolto. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskeluhoolto> (Luettu 1.1.2024)
- Opetushallitus 2024b. Opiskeluhooltoja koskevat opetussuunnitelmien perusteet ja ammatillisen koulutuksen määräys 1.8.2023 alkaen. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskeluhooltoja-koskevat-opetussuunnitelmien-perusteet-ja-ammattillisen> (Luettu 12.2.2024.)
- Opetushallitus 2024c. Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki-ja-oppilashuolto> (Luettu 22.1.2024.)
- Opetushallitus. 2024d. Henkilötietojen käsittelyn periaatteet. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/henkilotietojen-kasittelyn-periaatteet> (Luettu: 22.2.2024)

- Opetushallitus. 2024e. Mitä tietoja koulutuksen järjestäjä voi luovuttaa opiskeluhuoltopalveluille? <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2023/mita-tietoja-koulutuksen-jarjestaja-voi-luovuttaa-opiskeluhuoltopalveluille> (Luettu 20.2.2024.)
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki. 1287/2013.
- Peltola, M., Suorsa, T., Karhu, J. & Soini, H. 2020. Huoli kytkeytyy osallisuuden rajapintoihin – Ammattilaisten arki oppilashuollon näyttämöllä. Aikuiskasvatus. 2/2020.
- Pernaa, H-K., Salminen, J., Tuominen, M., Lindell, J., Kallio, H. & Rantamäki, A. 2023. Opiskeluhuollon uudelleenjärjestämisen vaaranpaikat. Hallinnon tutkimus 3/2023.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. 104/011/2014. Opetushallitus. ePerusteet. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/tekstikappale/432935> (Luettu 20.3.2024.)
- Perustuslaki. 11.6.1999/731.
- Perälä, M-L., Halme, N. & Nykänen, S. 2012. Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteensovittava johtaminen. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Perälä, M-L., Hietanen-Peltola, M., Halme, N., Kanste, K., Pelkonen, M., Peltonen, H., Huurre, T., Pihkala, J. & Heliö, P-L. 2015. Monialainen opiskeluhuolto ja sen johtaminen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Opas 36. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Puusa, A. 2020. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmä. Helsinki: Gaudeamus.
- Pärnä, K. 2012. Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina: lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Yliopistollinen väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C – Osa 341. Turku: Uniprint Oy.
- Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. 2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31.

- Rose, J. & Norwich, B. 2014. Collective commitment and collective efficacy: a theoretical model for understanding the motivational dynamics of dilemma resolution in inter-professional work. *Cambridge Journal of Education*. Vol.44, No 1, 59-74.
<http://dx.doi.org/10.1080/0305764X.2013.855169>
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto – Validiteetti.
<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/viittausohje.html>. (Luettu 16.4.2024.)
- Salminen, J., Kallio, H., Lindell, J., Rantamäki, A. & Laasanen, M. 2023. ”Opiskeluhoolto onnistuu, kun hommat hoidetaan yhdessä”. *eErika* 2023:2.
- Sell, K., Hommes, F., Fischer, F. & Arnold, L. 2022. Multi-, Inter-, and Transdisciplinarity within the Public Health Workforce: A Scoping Review to Assess Definitions and Applications of Concepts. *International Journal of Environmental Research an Public Health* 2022.
- Sosiaalihuoltolaki. 2914/1301.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2023. Hyvinvointialueet vastaavat sote-palvelujen ja pelastustoimen järjestämisestä. <https://stm.fi/hyvinvointialueet> (Luettu 25.4.2024.)
- Sote-akatemia. 2024. Leveämmät hartiat vai syvempiä kuiluja? Moniammatillisen yhteistyön mahdollisuudet ja haasteet perusopetuksen opiskeluhoollossa. MONOPS-hanke.
<https://sites.utu.fi/sote/yhteistyo/hankkeet/leveammat-hartiat-vai-syvempia-kuiluja-moniammatillisen-yhteistyon-mahdollisuudet-ja-haasteet-perusopetuksen-oppilashuollossa/> (Luettu 12.12.2023.)
- Strijbos, J-W., Martens, R., Jochems, W. & Broers, N. 2004. The Effect of Functional Roles on Group Efficiency. *Small Group Research* 35(2):195-229.
- Talentia. 2022. Kuraattorin ja vastaavan kuraattorin tehtävänkuvat ajan tasalle. Koulukuraattorit ry:n hallitus.
<https://www.talentia.fi/koulukuraattorit/uutiset/kuraattorin-ja-vastaavan-kuraattorin-tehtavankuvat-ajan-tasalle/> (Luettu 10.4.2024)
- Terveydenhuoltolaki. 2010/1326.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023. Terveydenhoitaja. <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/sote->

- [palvelut/opiskeluhoolto/kouluterveydenhuolto/toimijat/terveydenhoitaja](#) (Luettu 1.4.2024.)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Opiskeluhoolto. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/opiskeluhoolto> (Luettu: 24.4.2024)
- Tietosuoja laki. 1050/2018.
- Tietosuojavaltuutetun toimisto. 2022. Apulaistietosuojavaltuutettu on tehnyt aloitteen koskien oppilas- ja opiskelijarekisterien tietojen luovutusta opiskeluhoollolle. <https://tietosuoja.fi/-/apulaistietosuojavaltuutettu-on-tehnyt-aloitteen-koskien-oppilas-ja-opiskelijarekisterien-tietojen-luovutusta-opiskeluhoollolle> (Luettu: 20.2.2024.)
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Turner, V. 1977. Variations of the theme of Liminality. In S. Moore & Barbara G. Myerhoff (eds.): Secular Ritual, Assen, The Netherlands: Van Gorcu, 36–51.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta TENK. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki.
- Valtiovarainministeriö. 2023. Hyvinvointialueiden tehtävät ja toiminta. <https://vm.fi/hyvinvointialueiden-tehtavat-ja-toiminta>. (Luettu 2.11.2023.)
- Vehkamäki, P., Lahtinen, M. & Vanttaja, U. 2018. Julkisuus ja tiedonhallinta opetustoimessa. Opetushallitus. Oppaat ja käsikirjat 2018:5a. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/julkisuus_ja_tiedonhallinta_opetustoit_messa.pdf (Luettu 10.3.2024.)
- Viitala, R. & Jylhä, E. 2019. Johtaminen. Keskeiset käsitteet, teorit ja trendit. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Visma. 2024. Mikä on Wilma-järjestelmä. <https://www.wilma.fi/mika-on-wilma-jarjestelma/> (Luettu: 18.1.2024)
- YK:n lapsen oikeuksien sopimus (59-60/1991)
- Yleinen tietosuoja-asetus. 2016/679. Euroopan unioni.